



Handelshøyskolen BI

GRA 19204 Masteroppgave i regnskap og revisjon

Thesis Master of Science 100% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	10-01-2022 09:00 CET	Termin:	202210
Sluttdato:	01-09-2022 12:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	T		
Flowkode:	202210 10933 IN17 W T		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Navn:

Sondre Dingsør

Informasjon fra deltaker

Tittel *: Implementering av IFRS 15 i bygg- og anleggsbransjen

Navn på veileder *: Erlend Kvaal

**Inneholder besvarelsen
konfidensielt
materiale?:** Nei

**Kan besvarelsen
offentliggjøres?:** Ja

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 10

**Andre medlemmer i
gruppen:** Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Masteroppgave
ved Handelshøyskolen BI

Implementering av IFRS 15 i bygg- og
anleggsbransjen

Eksamenskode og navn:

GRA 19204 - Masteroppgave i regnskap og revisjon

Innleveringsdato:

28.08.2022

Veileder:

Erlend Kvaal

Stuedsted:

BI Oslo

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
Sammendrag	3
Forord	5
1. Innledning	1
1.1 Ny standard for inntektsføring	1
1.2 Bakgrunn for valg av oppgave	2
1.3 Presentasjon av problemstilling	3
1.3 Avgrensning av problemstilling	3
1.4 Forkortelser	4
1.5 Tabelloversikt	5
2. Regnskapsstandarder	6
2.1 Conceptual Framework	6
2.2 Tidligere regnskapsstandarder	7
2.2.1 IAS 11 - Anleggskontrakter	7
2.2.1.1 Leveringsforpliktelser	8
2.2.1.2 Kontraktsinntekter	8
Variable vederlag	9
Kontraktsendringer	9
Uavklarte krav	9
2.2.1.3 Kontraktsutgifter	9
2.2.1.4 Måling og innregning	10
2.2.1.5 Tapskontrakter	10
2.2.2 IAS 18 - Driftsinntekter	11
2.2.2.1 Måling av driftsinntekter	11
Innregning av varesalg	12
Innregning av tjenesteyting	12
2.2.3 IFRIC 15 - Avtaler om bygging av fast eiendom	13
2.3 Gjeldende regnskapsstandarder	15
2.3.1 IFRS 15 - Driftsinntekter fra kontrakter med kunder	15
2.3.1.1 Steg 1: Identifisere kundekontrakter	15
Kontraktsendringer	16
Tredjepartskrav	17
2.3.1.2 Steg 2: Identifisering av separate leveringsforpliktelser	18
2.3.1.3 Steg 3: Fastsette transaksjonsprisen	18
Variable vederlag	19
Vesentlig finansieringselement	20

2.3.1.4 Steg 4: Allokering av transaksjonsprisen på separate leveringsforpliktelser	20
2.3.1.5 Steg 5: Inntektsføring ved oppfyllelse av leveringsforpliktelsen	21
2.3.2 Kontraktskostnader	22
2.3.3 Tapskontrakter	23
2.3.4 Overgangsbestemmelser til IFRS 15 - Revenue from Contracts with Customer	24
2.4 Oppsummering av endringer fra gammel til ny regnskapsstandard	26
3. Forskningsmetode	27
3.1 Valg av forskningsdesign og forskningsmetode	27
3.2 Begrunnelse av utvalg	29
3.3 Omformulering av data	30
3.4 Validitet og reliabilitet	30
3.5 Tidligere studier	31
3.6 Etske overveielser	32
3.7 Kildekritikk	33
4. Analyse og drøfting	33
4.1 Selskapers valg av overgangsmetode	34
4.2 Påvirkning på selskapene ved implementering av IFRS 15	37
4.2.1 Omklassifisering av kontraktseideler og kontraktsforpliktelser	37
4.2.2 Leveringsforpliktelse	42
4.2.3 Variable vederlag	44
Sannsynlighetskravet	44
Regnskapsmessig justering grunnet innstramming av sannsynlighetskravet	46
Noteopplysninger	48
4.2.4 Kontraktsendringer	50
4.2.4.1 Uavklarte krav	51
4.2.4.1 Tredjeparts krav (refusjoner fra tredjepart og forsikringer)	53
4.2.5 Måling av progresjon	55
4.2.6 Kontraktskostnader	58
4.2.6.1 Kostnader knyttet til inngåelse av en kontrakt	58
4.2.6.2 Mobiliseringskostnader	59
4.2.7 Tidspunktet for innregning	60
4.2.7.1 Inntektsføring over tid eller på et tidspunkt	60
4.2.7.2 Fast eiendom	61
4.2.8 Vesentlig finansieringselement	63
4.2.9 Tapskontrakter	65
4.2.10 Notekrav	68
4.3 Økonomiske nøkkeltall	69
4.3.1 Prosentmessig endring i opptjent egenkapital	70

4.3.2 Soliditet	71
5. Avslutning	74
5.1 Konklusjon	74
5.2 Svakheter ved oppgaven	77
5.3 Forslag til videre forskning	77
Litteraturliste	78
Appendix A	87
Appendix B	88

Sammendrag

Bakgrunnen for denne masteroppgaven er den nye standarden for inntektsføring som trådte i kraft fra 1. januar 2018, IFRS 15. Arbeidet med en felles standard for inntektsføring mellom International Accounting Standard Board (IASB) og Financial Accounting Standards Board (FASB) startet allerede i 2002. Hensikten med en ny standard for inntektsføring var å fjerne svakheter og uoverensstemmelser i tidligere standard. Samtidig var prinsippene inkonsekvente og uklare, noe som førte til forskjellige tolkninger mellom selskaper og bransjer.

Oppgaven tar for seg en analyse av endringer i regnskapsprinsipper og overgangseffektene ved implementeringen av IFRS 15 *Revenue from Contracts with Customers* i bygg- og anleggsbransjen. For å besvare problemstillingen ble det gjennomført en eksplorativ studie basert på et strategisk utvalg på 14 selskaper i bygg- og anleggsbransjen i Europa. Målet med den eksplorative studien var å se hvordan den nye lovteksten påvirket regnskapsprinsippene for inntektsføring og hvordan dette påvirket åpningsbalansen i året for implementering.

Resultatene fra analysen viser at den nye standarden førte til en mer restriktiv inntektsføring. Hele 10 av 14 selskaper i undersøkelsen reduserte den inngående egenkapitalen ved overgangen til IFRS 15. Den største regnskapsmessige påvirkningen var tilknyttet innstramningen av sannsynlighetskravet fra sannsynlig til svært sannsynlig. Denne endringen førte til at ett av selskapene reduserte inngående egenkapital på balansen til regnskapsåret 2018 med 33.02%.

Forord

Denne masteroppgaven er en del av det toårige masterprogrammet i Regnskap og revisjon på Handelshøyskolen BI. Oppgaven utgjør 30 studiepoeng og er skrevet over et semester.

Prosessen med masteroppgaven har vært omfattende og læringsrik. Valg av tema har til tider vært frustrerende, men det jeg sitter igjen med av kunnskap om IFRS 15 har gjort frustrasjon og arbeidstimer verdt det. Gjennom arbeidet har jeg lært å tolke og lese internasjonale regnskap og tilhørende noter på en helt ny måte. Det jeg har lært gjennom arbeidet med oppgaven er noe jeg kommer til å ha god nytte av i arbeidslivet som revisor, spesielt den økte forståelsen av et foretaks inntektsføring.

Jeg ønsker å takke Erlend Kvaal, min veileder, for konstruktiv og god veiledning gjennom hele prosessen. Jeg er takknemlig for tiden han har satt av til meg og gode diskusjoner om komplekse temaer. Dette har vært verdifullt og motiverende gjennom skriveprosessen.

Sondre Dingsør

1. Innledning

1.1 Ny standard for inntektsføring

Arbeidet rundt en ny standard for inntektsføring startet helt tilbake i 2002, og var et samarbeidsprosjekt mellom International Accounting Standards Board (IASB) og den amerikanske standardsetteren Financial Accounting Standards Board (FASB) (Kvifte, 2010). Finansiell rapportering har som formål å gi finansiell informasjon om den rapporterende enheten, som videre bidrar til beslutningsnytting informasjon for eksisterende og potensielle investorer, långivere og krediterer, jf. CF. 1.2. Den finansielle rapporteringen skal presentere et rettviseende bilde av den økonomiske situasjonen til foretaket på en mest mulig reell måte som gir relevant og beslutningsnyttig informasjon til brukeren (CF. 5.18). Finansregnskapet er den viktigste informasjonskilden til eksterne og interne brukere av regnskapet (Heskestad, 2015).

Formålet med en ny standard var å tydeliggjøre prinsippene for inntektsføring. Samtidig var det ønskelig med en felles standard for inntektsføring mellom IFRS og US GAAP, for å få en konsekvent anvendelse av prinsipper for inntektsføring på tvers av ulike bransjer og landegrensler (IFRS 15.IN4). Hensikten med en ny regnskapsstandard var å fjerne svakheter og uoverensstemmelser i tidligere standard, og videre gi bedre informasjon til brukeren av regnskapet. Den tidligere standarden ga begrenset med veiledning for transaksjoner som inneholdt flere komponenter eller flere leveranser (IASB, 2014). Prinsippene etter tidligere standard var også inkonsekvente og uklare, og de kunne være utfordrende å anvende på uvanlige og kompliserte transaksjoner (IASB, 2014).

Driftsinntektene er et av de viktigste tallene brukeren av regnskapet må ha for å vurdere selskapets økonomiske ytelse, fremtidsutsikter og posisjon i markedet (EYGM Limited, 2021, s.1). Etter IFRS 15.IN5 ønsket IASB og FASB å utvikle en felles standard med mål om å:

- fjerne inkonsistens og svakheter ved tidligere standarder,

- gi et mer robust rammeverk for å håndtere komplekse transaksjoner og problemer med inntektsføring,
- forbedre sammenlignbarheten av inntekter på tvers av selskaper, bransjer, jurisdiksjoner og geografiske grenser,
- gi mer nyttig informasjon til brukeren av regnskapet gjennom forbedrede notekrav,
- forenkle utarbeidelsen av regnskapet ved å redusere antallet standarder man var pliktig å følge etter tidligere praksis (IFRS 15.IN5).

I 2014 utstedte IASB (International Accounting Standards Board) IFRS 15 *Revenue from Contracts with Customers* (IASB, 2014). Den nye standarden for inntektsføring erstattet de to hovedstandardene for inntektsføring, IAS 11 *Anleggskontrakter* og IAS 18 *Driftsinntekter*.

1.2 Bakgrunn for valg av oppgave

Da jeg skulle velge et tema for masteroppgaven var det viktig for meg å finne et tema jeg var interessert i. Gjennom mastergraden har det internasjonale regnskapsspråket IFRS fanget min oppmerksomhet og interesse. I et samfunn som blir mer og mer globalisert anser jeg en dyp forståelse av IFRS som svært viktig i jobben som revisor. Dette, sammen med min interesse, gjorde at jeg ønsket å fordype meg i et emne innenfor IFRS.

Nye regnskapsstandarder er et spennende felt, og jeg ønsket derfor å utforske hvilke konsekvenser implementeringen av IFRS 15 hadde for regnskapsprodusenten og brukeren av regnskapet. Jeg ønsket å se om overgangen til IFRS 15 påvirket ulike foretaks regnskapspraksis og om den bidro til en mer lik praksis enn tidligere standard. Videre var det interessant å se om dette kunne gjøre regnskapsinformasjonen mer sammenlignbar og bedre egnet til å gi god informasjon til regnskapsbrukerne.

Effekten av IFRS 15 vil variere fra bransje til bransje. Bygg- og anleggsbransjen anser jeg som spesielt interessant, ettersom dette er en bransje med store kontrakter med varighet over flere regnskapsperioder, og de ofte inneholder en

rekke usikkerhetsmomenter og variabler (Deloitte A, 2014). Dessuten er dette en bransje som, i pandemi-året 2020, omsatte for 303 milliarder euro, i Storbritannia alene (Staffa et al., 2021).

1.3 Presentasjon av problemstilling

Denne oppgaven har som formål å undersøke hvordan innføringen av IFRS 15 påvirket regnskapene i bygg- og anleggsbransjen i Europa. Studien vil ta for seg og hvilke regnskapsmessige effekter overgangen hadde på balansen i ulike selskapers regnskap. Oppgaven vil også inkludere hvordan endringen påvirket regnskapskvaliteten for brukeren av regnskapet. Utgangspunktet for oppgaven er derfor følgende problemstilling:

“Har selskaper i bygg- og anleggsbransjen endret praksis ved implementering av IFRS 15, og hvilke regnskapsmessige effekter førte implementeringen av IFRS 15 til?”

1.3 Avgrensning av problemstilling

På grunn av tidsmessige begrensninger har jeg har valgt å avgrense denne oppgaven til å fokusere på balanseregnskapet og endring(er) i regnskapsprinsipper. Det vil dermed være et begrenset fokus på effektene implementeringen av IFRS 15 hadde på resultatregnskapet.

Videre har jeg valgt å avgrense oppgaven ved å ikke bruke svenske og tyske foretak i utvalget. Dette fordi de historisk sett er strukturert gjennom felleskontrollert virksomhet, typisk “joint venture”, og dermed tar i bruk egenkapitalmetoden. Ved bruk av egenkapitalmetoden er det kun investeringen av foretakets andel som inntektsføres (KPMG LLP A, 2019). Her vil man ikke kunne se tydelige begrunnelser for endringene som skjer, og hvilke aktiviteter som er blitt påvirket.

1.4 Forkortelser

Følgende forkortelser er benyttet i utredningen:

ASB - Accounting Standards Board

BC - Basis for Conclusions

CF - Conceptual Framework

DTA - Deferred Tax Assets

DTL - Deferred Tax Liabilities

EBIT - Earnings before interests and tax

EBITDA - Earnings before interest, taxes, depreciation and amortizations

FRC - Financial Reporting Council

IAS - International Accounting Standards

IASB - International Accounting Standards Board

IFRIC - International Financial Reporting Standards Committee

IFRS - International Financial Reporting Standard

KAM - Key Audit Matters

NGAAP - Norwegian Generally Accepted Accounting Principles

SP - Status and Purpose of the *Conceptual Framework*

US GAAP - US Generally Accepted Accounting Principles

1.5 Tabelloversikt

Tabell 1 Endringer.....	s. 34
Tabell 2 Overgangsmetode.....	s. 36
Tabell 3 Endring i sidetall i notene.....	s. 69
Tabell 4 Implementeringseffekt egenkapital.....	s. 70
Tabell 5 Gjeldsgrad.....	s. 72
Tabell 6 Egenkapitalandel.....	s. 73

2. Regnskapsstandarder

For å få en grunnleggende forståelse for overgangen til IFRS 15 i bygg- og anleggsbransjen vil jeg i dette kapitlet gi en innføring i Conceptual Framework, tidligere regnskapsstandarder og gjeldende regnskapsstandard. Den videre analysen bygger på denne grunnleggende teorien.

2.1 Conceptual Framework

Conceptual Framework, heretter CF, beskriver formålet og konseptene for den finansielle rapporteringen, jf. SP.1.1. CF er ikke en egen standard, men en veileder som brukes for å øke forståelse rundt standarder og hvordan man skal tolke de. Etter CF 1.2 er formålet med finansiell rapportering å gi økonomisk informasjon om den rapporterende enheten som er nyttig for eksisterende og potensielle investorer, långivere og andre kreditorer i beslutningstakingen knyttet til foretaket. Den finansielle informasjonen skal være nyttig for brukeren - med dette menes det at informasjonen må være relevant og troverdig, jf. CF 2.4. Relevant finansiell informasjon betyr at informasjonen er kapabel til å gjøre en forskjell i beslutningstakingen til brukeren (CF 2.6). For at den finansielle informasjonen skal være troverdig må den være representert fullstendig, nøytral og ikke inneholde feil (CF 2.13).

IFRS er et balanseorientert rammeverk hvor eiendeler, forpliktelser og egenkapital er definert. I et balanseorientert rammeverk ligger hovedfokuset på balansen og den finansielle situasjonen til selskapet. Det er kun de poster som oppfyller definisjonene som innregnes i balansen, dette følger av CF. 5.6 (RSM, 2019). For å få en grunnleggende forståelse for regelverket er det viktig å kjenne til definisjonene for egenkapital, forpliktelse og eiendel.

En eiendel blir definert som “... *a present economic resource controlled by the entity as a result of past events*” (CF. 4.3). Med en økonomisk ressurs menes det en rettighet foretaket har som potensielt kan produsere økonomiske fordeler. Videre definerer CF egenkapital som “... *the residual interest in the assets of the entity after deducting all its liabilities*”, jf. CF 4.63. I et balanseorientert

rammeverk tilsvarer egenkapitalen residualen av eiendeler fratrukket forpliktelsene til selskapet.

$$\text{Eiendeler}_t - \text{Forpliktelser}_t = \text{Egenkapital}_t$$

Definisjon av en forpliktelse er, etter CF, “...*a present obligation of the entity to transfer an economic resource as a result of past events.*” (CF. 4.26). Med en forpliktelse menes det en forpliktelse har som vil føre til overføring av økonomiske ressurser.

Hovedforskjellen mellom et resultatorientert og et balanseorientert rammeverk finner man i inntektsføringen. Regnskapsloven (NGAAP), som er resultatorientert, regnskapsfører inntekter etter når de blir opptjent (opptjeningsprinsippet), og utgifter kostnadsføres i samme periode som den tilhørende inntekten (sammenstillingsprinsippet) (Stenberg, 2018). IFRS på sin side inntektsfører etter når virksomheten har opparbeidet seg rettigheten til en eiendel. Dette følger av definisjonen for inntekt “*Increases in assets, or decreases in liabilities, that result in increases in equity, other than those relating to contributions from holders of equity claims*” (CF 4.68). En kostnad på sin side resultatføres basert på definisjonen: “*Decreases in assets, or increases in liabilities, that result in decreases in equity, other than those relating to distributions to holders of equity claims*” (CF 4.69).

2.2 Tidligere regnskapsstandarder

Som en konsekvens av innføringen av IFRS 15 ble det i 2018 faset ut flere standarder og veiledninger innenfor IFRS: IAS 11 *Anleggskontrakter*, IAS 18 *Driftsinntekter* og IFRIC 15 *Avtaler om bygging av fast eiendom*. Ettersom denne oppgaven er avgrenset mot bygg- og anleggsbransjen vil oppgaven ha et hovedfokus på IAS 11 *Anleggskontrakter* og IFRIC 15 *Avtaler om bygging av fast eiendom*.

2.2.1 IAS 11 - *Anleggskontrakter*

IAS 11 var en standard som tok for seg entreprenørers regnskapsmessige behandling av inntekter og kostnader knyttet til anleggskontrakter (IFRS, u.å.).

IAS 11.3 definerte en anleggskontrakt som “... *en kontrakt som er særlig fremforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett innbyrdes forbundet eller innbyrdes avhengige når det gjelder utforming, teknologi og funksjon eller endelig hensikt eller bruk.*” (IAS 11.3). Arbeid under en anleggskontrakt utføres vanligvis over flere regnskapsperioder. Når arbeidet fordeler seg over flere regnskapsperioder får man et regnskapsmessig spørsmål rundt riktig allokering av kostnader og inntekter som påløper for å fullføre leveringsforpliktelsene (IFRS, u.å.).

2.2.1.1 Leveringsforpliktelser

Hovedregelen etter IAS 11 var at kravene i standarden ble anvendt separat på hver enkelt anleggskontrakt, jf. IAS 11.7. Videre kunne man ved visse omstendigheter anvende standarden på separate identifiserbare komponenter innenfor en kontrakt eller på en gruppe kontrakter under ett (IAS 11.7). Kravene for å behandle hver enkelt eiendel i en anleggskontrakt separat ble beskrevet i punkt 8. Etter IAS 11.8 skulle “... *tilvirkningen av hver enkelt eiendel ... behandles som en separat anleggskontrakt når*

- a) det er framlagt separate forslag for hver enkelt eiendel,*
- b) hver eiendel har vært underlagt separate forhandlinger, og entreprenøren og kunden har kunnet akseptere eller forkaste den delen av kontrakten som gjelder for hver enkelt eiendel, og*
- c) utgiftene og driftsinntektene ved hver enkelt eiendel kan identifiseres.”*
(IAS 11.8).

Videre krevde standarden at flere kontrakter skulle behandles som én enkelt anleggskontrakt dersom kontraktene var fremforhandlet som en enkeltstående pakke, kontraktene var tett koblet sammen så det kunne anses som ett prosjekt og kontraktene ble utført samtidig, jf. IAS 11.9.

2.2.1.2 Kontraktsinntekter

Kontraktsinntekter på anleggskontrakter skulle, etter IAS 11.11 bokstav a, omfatte det opprinnelige inntektsbeløpet som ble avtalt i kontrakten med kunden. Kontraktsinntekter skulle “... *måles som den virkelige verdien av vederlaget som er mottatt eller til gode.*” (IAS 11.12). Videre skulle kontraktsinntektene omfatte

kontraktsendringer, krav og variable vederlag, i den grad det var sannsynlig at de ville føre til driftsinntekter for foretaket. I tillegg var det et krav om at det skulle være mulig å måle disse inntektene på en pålitelig måte (IAS 11.11b).

Variable vederlag

Etter IAS 11.12 skulle kontraktsinntekter regnes til virkelig verdi av vederlaget som var mottatt eller til gode for foretaket. Ettersom målingen av kontraktsinntekter var avhengig av en rekke usikkerhetsfaktorer som baserte seg på utfallet av fremtidige hendelser, skulle estimatene revideres etter hvert som fremdrift forekom og usikkerhet ble fjernet, jf. IAS 11.12.

Kontraktsendringer

En endring ble etter IAS 11.13 definert som “... *en instruksjon fra kunden om en endring i omfanget av arbeidet som skal utføres i henhold til kontrakten.*” (IAS 11.13). En kontraktsendring skulle kun inngå i kontraktsinntektene dersom det var sannsynlig at kunden ville godkjenne forandringen og inntektsbeløpet som oppsto ved endringen, og inntektsbeløpet kunne måles på en pålitelig måte, jf. IAS 11.13.

Uavklarte krav

Etter IAS 11.14 var et uavklart krav et beløp foretaket ville kreve fra kunden som refusjon av utgifter, som ikke inngikk i kontraktsprisen. Eksempler på uavklarte krav er utgifter som påløp foretaket grunnet forsinkelser skapt av kunden, feil i spesifikasjoner eller omstridte forandringer i kontraktsarbeidet fra kunden, jf. IAS 11.14. Måling av krav innebar en del usikkerhet og var ofte avhengig av utfallet av forhandlinger mellom foretaket og kunden. Uavklarte krav på kunder skulle derfor kun inngå i transaksjonsbeløpet dersom forhandlingene hadde nådd et nivå som gjorde det sannsynlig at kunden ville akseptere kravet, og kravet kunne måles på en pålitelig måte, jf. IAS 11.14 bokstav a og b (KPMG LLP, 2014).

2.2.1.3 Kontraktsutgifter

I tillegg til å beregne det totale vederlaget som var tilknyttet kontraktsinntektene, måtte hvert foretak beregne hvilke kontraktsutgifter kontrakten omfattet. Etter IAS 11.16 skulle kontraktsutgiftene omfatte de utgiftene som kunne knyttes direkte til den angitte anleggskontrakten, direkte henførbare kostnader og andre

utgifter som det var spesifisert i kontraktsvilkårene at kunden ville dekke. Kostnader som kunne knyttes direkte til en angitt kontrakt var for eksempel lønnskostnader, avskrivning av anleggsmidler benyttet i kontraktsarbeidet, leie av maskiner og annet utstyr, materialer som ble benyttet i tilvirkningen og lønnskostnader tilknyttet anleggsområdet, jf. IAS 11.17.

Kostnader som ikke kunne knyttes til kontraktsvirksomheten skulle ikke inngå i de totale kontraktsutgiftene (KPMG LLP, 2014). Dette var generelle kostnader som hadde påløpt for virksomheten uavhengig av inngåelse av anleggskontrakten, typisk generelle administrasjonskostnader, forsknings- og utviklingsutgifter, salgskostnader og avskrivning av anlegg og utstyr som virksomheten ikke tok i bruk i gjennomføring av leveringsforpliktelsen, jf. IAS 11.20 (KPMG LLP, 2014).

2.2.1.4 Måling og innregning

Bygg- og anleggskontrakter foregår i stor grad over flere regnskapsperioder. IAS 11 stilte krav til at kostnadene og inntektene skulle fordeles over regnskapsperioden hvor arbeidet ble utført av entreprenøren. Etter IAS 11.22 skulle kontraktsinntekter og -kostnader innregnes etter fullføringsgraden av kontrakten på slutten av regnskapsperioden, så lenge utfallet av anleggskontrakten kunne estimeres pålitelig.

Fullføringsgraden skulle etter IAS 11.30 fastsettes etter den metoden som målte arbeidet på en pålitelig måte. Standarden presenterte følgende tre målemetoder som kunne tas i bruk, avhengig av kontraktens art:

- a) *“forholdet mellom hittil påløpte kontraktsutgifter for utført arbeid og de estimerte totale kontraktsutgiftene,*
- b) *kartlegging av utført arbeid, eller*
- c) *fullføring av en fysisk del av kontraktsarbeidet.”* (IAS 11.30 bokstav a til c).

2.2.1.5 Tapskontrakter

Dersom foretaket hadde inngått en kontrakt som det senere viste seg var sannsynlig at de ville tape penger på, altså at de totale kontraktsutgiftene ville overstige de totale kontraktsinntektene, skulle det forventede underskuddet

innregnes som en kostnad umiddelbart i regnskapet, jf. IAS 11.36. Ved beregning av kontraktens underskudd skulle det, etter IAS 11.37, ikke tas hensyn til følgende punkter:

- a) *“om arbeidet i henhold til kontrakten er påbegynt eller ikke,*
- b) *fullføringsgraden for kontraktsvirksomheten, eller*
- c) *overskuddsbeløpene som forventes å oppstå i henhold til andre kontrakter som ikke behandles som én enkelt anleggskontrakt...”* (IAS 11.37 bokstav a til c).

2.2.2 IAS 18 - Driftsinntekter

IAS 18 var en standard som tok for seg innregning og måling av driftsinntekter. Standarden ble benyttet ved regnskapsføring av driftsinntekter for virksomheten som oppsto ved varesalg, tjenesteyting eller ved renteinntekter, royalties og utbytte (Deloitte, u.å). Hovedprinsippet i IAS 18 var at inntekter skulle måles etter virkelig verdi av vederlaget som skulle mottas, og at de ble innregnet da standardens vilkår var oppfylt, som videre var avhengig av inntektens art (Deloitte, u.å).

Virkeområdet for regnskapsføring av driftsinntekter etter IAS 18 omhandlet tre typer transaksjoner: varesalg, tjenesteyting, og andres bruk av foretakets eiendeler som ga renteinntekter, royalties og utbytte (IAS 18.1).

2.2.2.1 Måling av driftsinntekter

Driftsinntekter ble etter IAS 18 definert som *“... bruttotilgang av økonomiske fordeler som tilflyter foretaket i løpet av regnskapsperioden som følge av den ordinære virksomheten når denne fører til økt egenkapital, bortsett fra økninger som gjelder innskudd fra eiere”* (IAS 18.7). Dette støtter definisjonen av inntekt etter CF som er *“... increases in assets, or decreases in liabilities, that result in increases in equity, other than those relating to contributions from holders of equity claims”* (CF 4.68).

Etter IAS 18 skulle driftsinntekter måles til virkelig verdi av vederlaget som selskapet skulle motta eller hadde til gode (IAS 18.9). Med virkelig verdi mente

standarden “...den prisen som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for overføring av en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet” (IAS 18.7).

Innregning av varesalg

Standarden definerte varer som, “...varer produsert av foretaket med henblikk på salg, samt varer innkjøpt for videresalg, for eksempel handelsvarer som kjøpes av en detaljist, eller jord og annen fast eiendom som holdes for videresalg” (IAS 18.3). Varesalg skulle innregnes dersom følgende vilkår var oppfylt, jf. IAS 18.14:

- a) alle betydelige risikoer og fordeler tilknyttet eierskapet var overført til kjøperen,
- b) den løpende forvaltningen og den fysiske kontrollen var flyttet over til kjøperen,
- c) transaksjonsbeløpet kunne måles på en pålitelig måte,
- d) det var sannsynlig at de økonomiske fordelene ville tilflyte foretaket,
- e) utgiftene som var påløpt eller ville påløpe i forbindelse med transaksjonen av varesalget kunne måles på en pålitelig måte.

Innregning av tjenesteyting

Standarden definerte tjenesteyting som “...foretakets utførelse av en avtalt oppgave i løpet av et avtalt tidsrom. Tjenestene kan ytes innenfor én enkelt periode eller over flere perioder” (IAS 18.4). Tjenesteyting skulle innregnes i samsvar med leveringsforpliktelsens fullføringsgrad på slutten av hver rapporteringsperiode, dersom transaksjonen kunne estimeres pålitelig (IAS 18.20). For at en transaksjon skulle kunne anses å være estimert på en pålitelig måte, måtte den oppfylle følgende vilkår:

- a) inntektsbeløpet skulle beregnes på en pålitelig måte,
- b) det skulle være sannsynlig at de økonomiske fordelene skulle tilflyte selskapet,
- c) det måtte være mulig å måle fullføringsgraden pålitelig,
- d) utgiftene som hadde eller ville påløpe i forbindelse med transaksjonen måtte kunne måles pålitelig (IAS 18.20 bokstav a til d).

Ved måling av fullføringsgrad skulle selskapet velge “...den metoden som på en pålitelig måte måler utførte tjenester” (IAS 18.24). Ut fra tjenesteytingens art ble det anbefalt, men ikke begrenset til, følgende metoder: kartlegging av utført arbeid, utført arbeid i prosentandel av samlet tjenesteyting, og forholdet mellom utgifter påløpt og de totalt estimerte samlede utgiftene i forbindelse med transaksjonen (IAS 18.24 bokstav a til c). Dersom det ikke var mulig å estimere utfallet av transaksjonen skulle det kun innregnes den del av driftsinntektene som dekket de innregnede kostnadene (IAS 18.26). Det skulle dermed ikke innregnes noe overskudd ved usikkerhet, jf. IAS 18.28.

2.2.3 IFRIC 15 - *Avtaler om bygging av fast eiendom*

IFRIC 15 var en tolkningsstandard for regnskapsføring av driftsinntekter og -kostnader knyttet til bygging av fast eiendom, jf. IFRIC 15.4. IFRIC 15 beskrev alle avtaler om bygging av fast eiendom, enten direkte eller indirekte gjennom underleverandører, jf. IFRIC 15.4 og 5.

Tolkningsstandarden fokuserte på to problemstillinger: Om avtalen om bygging av fast eiendom hørte inn under virkeområdet for IAS 11 eller IAS 18 (IFRIC 15.6 bokstav a), og på hvilket tidspunkt driftsinntektene fra bygging av fast eiendom skulle innregnes (IFRIC 15.6 bokstav b).

Hvilket virkeområde en avtale hørte inn under var avhengig av avtalens innhold og omstendighetene rundt avtalen (IFRIC 15.10). For at IAS 11 skulle kunne anvendes ved en avtale om bygging av fast eiendom måtte avtalen oppfylle definisjonen av en anleggskontrakt etter IAS 11 pkt. 3: “...en kontrakt som er særlig fremforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler...” (IFRIC 15.11). Avtalen om bygging av fast eiendom oppfylte definisjonen av en anleggskontrakt dersom kjøperen hadde retten til å utforme eiendommens viktigste byggmessige elementer før oppstart av bygningsarbeid, og/eller kunne spesifiserte viktige bygningsmessige endringer underveis i byggeperioden, jf. IFRIC 15.11. Dersom avtalen var en anleggskontrakt og gikk inn under IAS 11, skulle driftsinntektene, dersom de kunne estimeres pålitelig, innregnes etter avtalens fullføringsgrad (IFRIC 15.13).

Dersom avtalen ikke oppfylte definisjonen for anleggskontrakter etter IAS 11, og derav hørte inn under virkeområdet for IAS 18, måtte foretaket vurdere om kontrakten var en avtale om yting av en tjeneste eller en avtale om salg av varer, jf. IFRIC 15.14. Dersom avtalen ble definert som en avtale om yting av tjenester skulle det, dersom avtalen oppfylte kriteriene etter IAS 18.20, innregne driftsinntektene i avtalen til transaksjonens fullføringsgrad med bruk av metoden for løpende avregning (IFRIC 15.15). Det ble videre åpnet en mulighet for at foretakene kunne følge kravene for innregning av driftsinntekter og tilknyttede kostnader etter IAS 18.21, jf. IFRIC 15.15.

Dersom kontrakten krevde at foretaket skulle yte tjenester i forbindelse med byggematerialene for å overlever den faste eiendommen til kjøperen, var kontrakten en avtale om salg av varer, jf. IFRIC 15.16. Ved salg av varer måtte selskapet dermed anvende kriteriene etter IAS 18.14 for innregning av driftsinntektene (IFRIC 15.16). Avtaler om bygging av fast eiendom kunne dermed falle inn under standardene til enten IAS 11 eller IAS 18. Utformingen av kontrakten avgjorde om selskapet inntektsførte etter løpende avregning eller på ett tidspunkt.

Notekravene etter IFRIC 15 var svært begrenset. Benyttet foretaket metoden for løpende avregning av driftsinntektene tilknyttet avtaler om bygging av fast eiendom skulle de i notene opplyse om følgende:

- a) *“hvordan foretaket fastsetter hvilke avtaler som løpende oppfylle alle kriteriene i nr. 14 i IAS 18 under arbeidets framdrift,*
- b) *beløpet for driftsinntekter som oppstår av slike avtaler i perioden, og*
- c) *hvilke metoder som er benyttet til å fastsette fullføringsgraden for løpende avtaler.”* (IFRIC 15.20).

Videre var det påkrevd å informere om det samlede omfanget av kostnader som var påløpt og hvor mye av det innregnede overskuddet som var innregnet til dato på kontraktene som ble løpende avregnet (IFRIC 15.21). IFRIC 15 ga dermed ingen krav til eller veiledning om informasjon i notene dersom foretaket skulle innregne avtaler om bygging av fast eiendom på ett tidspunkt.

2.3 Gjeldende regnskapsstandarder

2.3.1 IFRS 15 - *Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*

Formålet med IFRS 15 er å gi brukervennlig informasjon til brukeren av regnskapet om art, beløp, tidspunkt og usikkerhet når det kommer til driftsinntekter og kontantstrømmer i henhold til kontrakter med kunder, jf. IFRS 15.1. Med andre ord omhandler standarden læren om hvordan man skal inntektsføre kundekontrakter.

Hovedprinsippet for inntektsføring finner man i IFRS 15.2, der det beskrives at et foretak skal innregne driftsinntekter for å skildre overføringen av varer eller tjenester til kunden. Overføring av kontroll er videre sentralt i innregning av driftsinntekter. Det som skiller IFRS 15 fra tidligere standard er at inntektsføringen skal skje etter en 5-stegsmodell. 5-stegsmodellen deles inn i følgende fem steg:

1. Identifisering av en kundekontrakt
2. Identifisering av separate leveringsforpliktelser
3. Fastsetting av transaksjonsprisen
4. Allokering av transaksjonsprisen til separate leveringsforpliktelser
5. Inntektsføring ved oppfyllelse av leveringsforpliktelser

I følge Accounting Standards Board (ASB) relaterer steg 1, 2 og 5 seg primært til inntektsføring, mens steg 3 og 4 relaterer seg til måling av inntekt (Accounting Standards Board, 2015). Hovedmålet med 5-stegsmodellen er å fokusere på de kontraktsmessige individuelle leveringsforpliktelsene i stedet for på kontrakten som en helhet (Schwarzbichler et al., 2018, s.391)

2.3.1.1 Steg 1: Identifisere kundekontrakter

Første steg i 5-stegsmodellen går ut på å identifisere kundekontrakten. En kontrakt blir definert som en “...avtale mellom to eller flere parter som skaper håndhevbar rettigheter og plikter”, jf. IFRS 15.10. Tilbyder av kundekontrakten, altså den som selger tjenesten eller varen, skal regnskapsføre kontrakten etter IFRS 15 kun dersom vilkårene etter IFRS 15.9 er oppfylt:

1. Kjøper og tilbyder av varene eller tjenestene må ha godkjent kontrakten og forpliktet seg til å oppfylle kravene i kontrakten. Kun en rettskraftig kontrakt er gjeldende. Et tilbud anses ikke som at partene har godtatt kontrakten, begge må være forpliktet (IFRS 15.9 bokstav a).
2. Det er mulig å identifisere de ulike partene sine rettigheter hva angår varene eller tjenestene som er avtalt å overføres (IFRS 15.9 bokstav b).
3. Det er mulig å angi betalingsvilkårene for de varene eller tjenestene som skal overføres til kunden (IFRS 15.9 bokstav c).
4. Det finnes et forretningsmessig forhold i kontrakten. Betydningen av et forretningsmessig forhold er at risikoen, tidsplanen og beløp for foretakets fremtidige kontantstrømmer antas å endre seg som et resultat av inngåelsen av kontrakten (IFRS 15.9 bokstav d).
5. I bytte mot varen eller tjenesten er det sannsynlig at foretaket vil erverve vederlaget som er berettiget. Dersom kontrakten inneholder variabler, kan det berettigede vederlaget være lavere enn det som er definert i kontrakten. Det skal også tas høyde for sannsynligheten for at foretaket mottar vederlaget, dette skal baseres på kundens evne og intensjon til å betale vederlaget (IFRS 15.9 bokstav e).

Er ikke vilkårene etter IFRS 15.9 oppfylt, vil det ikke være mulig for foretaket å inntektsføre etter IFRS 15 på dette tidspunktet. Et vederlag som er mottatt, men ikke oppfyller vilkårene etter IFRS 15.9, innregnes som en forpliktelse i balansen frem til vilkårene blir oppfylt eller foretaket har oppfylt sine leveringsforpliktelser, jf. IFRS 15.16 (EYGM Limited, 2021, s.46).

Kontraktsendringer

Det foreligger en kontraktsendring dersom kontraktens virkeområde eller pris endres, og godkjennes av kontraktspartene, jf. IFRS 15.8. Har ikke kontraktspartene godkjent kontraktsendringen, skal foretaket anvende den kontrakten som er godkjent av kontraktspartene frem til partene har godkjent endringen, jf. IFRS 15.18.

Foreligger det en endring i kontrakten der partene er uenige om prisen, men omfanget av endringen er godkjent, skal foretaket estimere endringer i

transaksjonspris i samsvar med reglene rundt estimering av variable vederlag (IFRS 15.19).

En kontraktsendring skal behandles som en separat kontrakt dersom omfanget i kontrakten øker som følger av justering i avtalen om levering av distinkte varer eller tjenester, og kontraktsprisen øker tilsvarende den frittstående prisen for varen eller tjenesten for det økte omfanget i kontrakten (IFRS 15.20). Dersom vilkårene etter IFRS 15.20 ikke er oppfylt, skal kontraktsendringen innregnes etter en av følgende metoder:

- Kontraktsendringen regnskapsføres som at eksisterende kontrakt sies opp og det opprettes en ny kontrakt med gjeldende kontraktsendringer, dersom gjenværende varene eller tjenestene er distinkt i forhold til varene eller tjenestene som allerede er overført før kontraktsendringen (IFRS 15.21a).
- Foretaket regnskapsfører kontraktsendringen som at den alltid har vært en del av den eksisterende kontrakten, dersom de gjenværende varene eller tjenestene i kontrakten ikke er distinkt, men inngår i en delvis oppfylt leveringsforpliktelse. Ved justering av vederlaget skal foretaket ved bruk av denne metoden innregne den kumulative effekten som oppstår. Den kumulative effekten oppstår ved måling av progresjon før og etter kontraktsendringen (IFRS 15.21b).

Tredjepartskrav

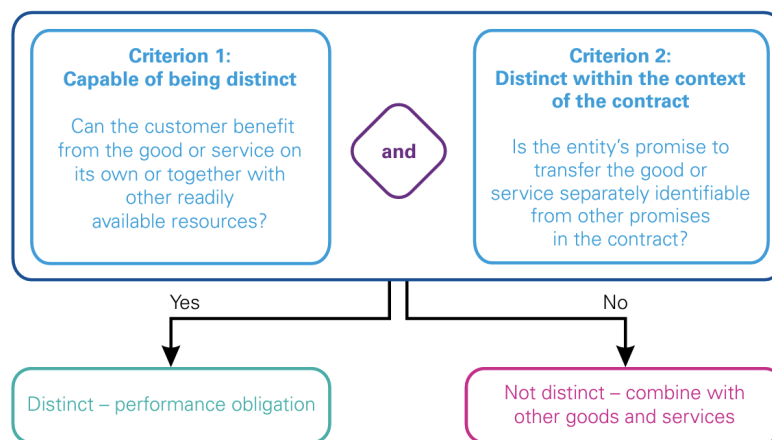
Enkelte tredjepartskrav (som forsikringsdekning og krav om kostnadsrefusjon) omfattes ikke av bestemmelsene i IFRS 15. Dette følger av IFRS 15.47, hvor det beskrives at *“Transaksjonsprisen er det vederlaget som et foretak forventer å være berettiget til ... bortsett fra beløp som mottas på vegne av tredjeparter...”* (IFRS 15.47). Etter overgangen til IFRS 15 skal tredjepartskrav behandles etter IAS 37 *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets*. Grunnen til at IAS 37 behandler tredjepartskrav er fordi dette er betingede eiendeler for selskapet. Dersom det forventes at et beløp vil bli gjenvunnet fra en tredjepart, krever IAS 37 at beløpet kun kan innregnes som en eiendel dersom det er *så godt som sikkert* at tilbakebetalingen vil bli mottatt dersom foretaket gjør opp forpliktelsen, jf. IAS 37.53 (Picker et al., 2016, s.116).

2.3.1.2 Steg 2: Identifisering av separate leveringsforpliktelser

Det andre steget i 5-stegsmodellen er at foretaket må identifisere *separate leveringsforpliktelser* som inngår i kundekontrakten. En leveringsforpliktelse defineres etter IFRS 15.22 som ethvert kontraktsfestet løfte om å overføre en eller flere distinkte varer eller en tjenester (Oppi, 2015).

Etter IFRS 15.22 kan en kontrakt inneholde en eller flere leveringsforpliktelser av distinkte varer eller tjenester, eller en serie av distinkte varer eller tjenester. En vare eller tjeneste er distinkt dersom den oppfyller følgende kriterier etter IFRS 15.27:

1. Kunden skal kunne benytte seg av varen eller tjenesten alene eller sammen med andre lett tilgjengelige ressurser (IFRS 15.27 bokstav a).
2. Overføringen av varen eller tjenesten i kontrakten skal være separat og identifiserbar fra de andre løftene i kontrakten (IFRS 15.27 bokstav b).



(KPMG LLP B, 2019, s.24)

2.3.1.3 Steg 3: Fastsette transaksjonsprisen

Transaksjonsprisen er definert som det vederlaget et foretak estimerer å være berettiget til i bytte mot overføring av varer eller tjenester i en kontrakt med kunder, jf. IFRS 15.47. Ved fastsettelse av transaksjonsprisen må foretaket vurdere effekten av følgende faktorer etter IFRS 15.48:

- *Variable vederlag,*
- *Begrensning av estimerer av variable vederlag,*

- *Forekomsten av et vesentlig finansieringselement i kontrakten,*
- *Ikke-kontant vederlag,*
- *Vederlag som skal betales til en kunde, dette er verdien av f.eks. kuponger eller rabatter.*

Variable vederlag

Består vederlaget i en kontrakt av et variabelt beløp, skal selskapet beregne vederlaget som foretaket er berettiget til i bytte mot de avtalte varene eller tjenestene, jf. IFRS 15.50 (EYGM Limited, 2021, s.149). Variable vederlag skal etter IFRS 15.53 estimeres til enten *den forventede verdien* eller til *det mest sannsynlige beløpet*, og foretaket skal bruke den metoden som beregner vederlaget foretaket har krav på, på en best mulig måte.

Den *forventede verdien* er en metode der det sannsynlighetsvektede beløpet av alle mulige vederlag summeres (IFRS 15.53 bokstav a). Dersom foretaket har flere kontrakter med lignende egenskaper kan det være hensiktsmessig å bruke den forventede verdien for å estimere det variable vederlaget, jf. IFRS 15.53 bokstav a (EYGM Limited, 2021, s.159). Denne metoden er godt egnet ved flere kontrakter med lignende egenskaper ettersom selskapet ofte vil ha bedre informasjon tilgjengelig om sannsynligheten for de forskjellige utfallene (Deloitte, 2018, s.92)

Ved estimering av det *mest sannsynlige beløpet* benytter man det mest sannsynlige av de mulige utfallene som selskapet er berettiget til å motta av det variable vederlaget, jf. IFRS 15.53 bokstav b. Denne metoden er spesielt egnet i kontrakter som bare har to mulige utfall, typisk om selskaper oppnår en resultatbonus eller ikke (IFRS 15.53 bokstav b).

Det variable vederlaget skal inkluderes i transaksjonsprisen kun i den grad det er svært sannsynlig at en betydelig reversering av allerede innregnede kumulative driftsinntekter ikke vil finne sted når usikkerheten rundt det variable vederlaget opphører, jf. IFRS 15.56.

Selskapet skal på slutten av hver regnskapsperiode revidere estimatet av transaksjonsprisen for å gi best mulig informasjon til brukeren av regnskapet. Revideringen skal avspeile omstendigheten rundt transaksjonsprisen på slutten av regnskapsperioden, jf. IFRS 15.59.

Vesentlig finansieringselement

Ved fastsettelsen av transaksjonsprisen i kontrakten skal selskapet justere avtalt vederlag for tidsverdien av penger (EYGM Limited, 2021, s.178). Vesentlig finansieringselement i en kontrakt forekommer dersom tidsplanen for betalingen etter kontraktspartenes, eksplisitte eller implisitte, enighet gir en av partene en betydelig finansieringsfordel i forbindelse med leveringsforpliktelsen, jf. IFRS 15.60.

Dersom perioden mellom tidspunktet for overføring av avtalte varer og tjenester, og tidspunktet kunden betaler for varen eller tjenesten er på ett år eller mindre kan selskapet slippe å justere transaksjonsbeløpet for et vesentlig finansieringselement, jf. IFRS 15.63. Dette er en praktisk forenkling av regelverket (Rosenblad, 2014).

2.3.1.4 Steg 4: Allokering av transaksjonsprisen på separate leveringsforpliktelser

Et foretaks leveringsforpliktelse i en kontrakt følger av overføringen av kontroll, og tidspunktet for tilfredsstillelse er tidspunktet da kontrollen over varen eller tjenesten overføres til kunden (EYGM Limited, 2021, s.210). Transaksjonen skal allokere til hver separate leveringsforpliktelse basert på relative frittstående salgspriser (EYGM Limited, 2021, s.210). Dersom den relative frittstående salgsprisen ikke er observerbar, skal den frittstående salgsprisen estimeres basert på annen tilgjengelig informasjon etter IFRS 15.73. Når de frittstående salgsprisene estimeres, skal det benyttes en metode som maksimerer bruk av observerbar informasjon og metoden som benyttes kan derfor være forskjellig for ulike varer og tjenester, jf. IFRS 15.78.

Etter IFRS 15.79 kan et foretak estimere den frittstående salgsprisen etter tre mulige metoder:

- *Justerte markedsvurderinger*
- *Forventet kostnad pluss en rimelig margin*
- *Residualmetoden*

2.3.1.5 Steg 5: Inntektsføring ved oppfyllelse av leveringsforpliktelsen

Det femte og siste steget i 5-stegsmodellen angir tidspunktet for når selskapet skal innregne driftsinntektene fra leveringsforpliktelsene med kunder. Etter IFRS 15.31 skal inntektsføringen av en kontrakt skje på tidspunktet hvor overføring av kontroll over en vare eller tjeneste til kunden skjer, dette samsvarer med innregningskriteriet til Conceptual Framework (CF 4.68). Inntektsføringen skjer med andre ord på tidspunktet hvor virksomheten oppfyller leveringsforpliktelsen, jf. 15.31. En eiendel er overlevert når kunden innehar kontroll over eiendelen (Deloitte, 2018, s.144). Etter IFRS 15 finnes det to metoder for når man skal inntektsføre. De to modellene er *inntektsføring over tid og på et bestemt tidspunkt*.

Inntektsføring over tid følger av IFRS 15.35, jf. B14. Inntektsføring over tid skal skje dersom et av følgende vilkår er oppfylt:

1. Kunden mottar og tar i bruk fordelen etterhvert som selskapet utfører forpliktelsen til kunden. Dette er typisk rutinemessige og gjentagende tjenester, som f.eks. rengjøringstjenester, der selskapet enkelt kan konkludere med at kunden har benyttet fordelen samtidig som foretaket har fullført ytelsen (IFRS 15.B3). En annen måte å konkludere med at en leveringsforpliktelse oppfylles over tid, er dersom et annet selskap kan overta arbeidet i vesentlig grad som er utført av selskapet utført til dags dato, uten å måtte starte på nytt (IFRS 15.B4).
2. Kunden kontrollerer eiendelen når enheten lager eller forbedrer den. I selskapets vurdering av om kunden har kontroll over eiendelen brukes standardens punkt 31-34 om oppfyllelse av leveringsforpliktelse (IFRS 15.B5).
3. Selskapets ytelse lager ikke en eiendel med alternativ bruk, og selskapet har en rett til betaling for ytelsen som er utført av selskapet til dato. Når selskapet vurderer om eiendelen i leveringsforpliktelsen

kan brukes alternativt, skal selskapet vurdere de kontraktsmessige virkningene og praktiske begrensningene av selskapets muligheter til å enkelt justere eiendelen for en annen bruk (IFRS 15.B6).

For å måle fremdriften på leveringsforpliktelsen skal bedriften velge en metode som skildrer fremdriften på en best mulig måte (EYGM Limited, 2021, 274). Etter IFRS 15.B14 skal et selskap måle progresjon etter en *output-* eller *input-metode*.

Output-metode: For måling av progresjon etter output-metoden baseres innregning av driftsinntektene på måling av verdien av varen eller tjenesten som er overført til kunden, i forhold til gjenstående andel for å oppfylle leveringsforpliktelsen, jf. IFRS 15.B15.

Input-metode: Ved bruk av input-metoden for måling av progresjon innregnes driftsinntektene på bakgrunn av foretakets innsats eller innsatsfaktorer for å utføre leveringsforpliktelsen i forhold til de totale innsatsfaktorene for å fullføre leveringsforpliktelsen, jf. IFRS 15.B18. En ulempe med å ta i bruk input-metoden er at innsatsfaktorene ikke har en direkte sammenheng med overføringen av kontroll til kunden (IFRS 15.B19).

Dersom en leveringsforpliktelse ikke oppfyller kravene for inntektsføring over tid, skal inntekten inntektsføres på et tidspunkt, jf. IFRS 15.32. Inntektsføring på et bestemt tidspunkt følger av IFRS 15.38, der det beskrives at inntekt, ved overføring av kontroll på et bestemt tidspunkt, skal innregnes når kontrollen av varen eller tjenesten overføres til kunden.

2.3.2 Kontraktskostnader

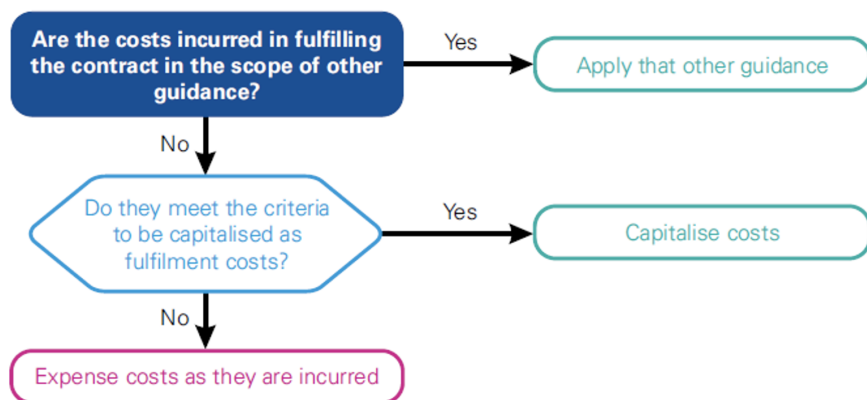
IFRS 15 deler kontraktskostnader som påløper i to: *Kostnader for å oppnå en kontrakt* og *kostnader til å oppfylle en kontrakt*.

Kostnader som påløper i forbindelse med å oppnå en kontakt med en kunde skal etter IFRS 15.91 balanseføres som en eiendel dersom det er forventet at selskapet vil gjenvinne disse kostnadene. Dette er direkte kostnader som ikke hadde påløpt

dersom kontrakten ikke hadde blitt inngått (IFRS 15.92). De kostnadene som påløper i oppnåelsen av kontrakten som selskapet ville pådratt seg uavhengig av kontrakten, kostnadsføres etter hvert som de påløper (IFRS 15.93).

Kostnader knyttet til oppfyllelse av en kontrakt skal, dersom de ikke faller inn under virkeområdet til en annen standard, innregnes i balansen som en eiendel dersom kostnaden oppfyller tre kriterier etter IFRS 15.95:

- Kostnadene er direkte knyttet til kontrakten (IFRS 15.95a).
- Kostnadene genererer eller forbedrer ressurser i selskapet som vil bli tatt i bruk for å fullføre leveringsforpliktelsen (IFRS 15.95b).
- Kostnadene er forventet å bli gjenvunnet (IFRS 15.95c).



(KPMG LLP B, 2019, s.182)

2.3.3 Tapskontrakter

IFRS 15 inneholder ikke noen spesifikk veiledning om tapskontrakter eller andre tap tilknyttet en kontrakt. En tapskontrakt defineres etter IAS 37 som det minste netto utgiftene som påløper for selskapet ved å avslutte tre ut av kontrakten. Dette , som innebærer det laveste beløpet av å enten oppfylle leveringsforpliktelsen, samt eventuelle kompensasjoner, eller sanksjoner som påløper dersom kontrakten ikke oppfylles og selskapet trer ut av kontrakten (IAS 37.68). Selskapet skal anvende IAS 37 for å innregne og måle tapskontrakter innenfor omfanget av IFRS 15, og vurdere kun de *uunngåelige kostnadene* for å oppfylle kontrakten, jf. IAS 37.68. Et selskap har en tapskontrakt dersom kostnadene selskapet forventer å pådra seg i forbindelse med kontrakten overstiger de økonomiske fordelene som

de er forventet å motta, jf. IAS 37.68 (IASB, 2018). Etter IAS 37.66 skal et selskap med en tapskontrakt innregne den nåværende forpliktelsen i henhold til kontrakten som en avsetning i balansen.

2.3.4 Overgangsbestemmelser til IFRS 15 - *Revenue from Contracts with Customer*

Ved implementeringen av IFRS 15 1. Januar 2018 hadde man etter overgangsbestemmelsene i IFRS 15.C2-C8A valget mellom to metoder for anvendelse: *full retrospektiv anvendelse* eller *modifisert retrospektiv anvendelse*.

Ved *full retrospektiv anvendelse* implementeres IFRS 15 med tilbakevirkende kraft, og overgangseffekter innregnes i egenkapitalen ved inngangen til det første året som foretaket presenterer sammenligningstallene for (Oppi, Magma, 2015). Ved full retrospektiv anvendelse skal selskap, etter IFRS 15.C3 bokstav a, anvende standarden med tilbakevirkende kraft for hver tidligere rapporteringsperiode i samsvar med IAS 8. Etter IAS 8.22 skal et selskap ved benyttelse av retrospektiv anvendelse justere den inngående balansen for berørte egenkapitalposter for den første perioden presentert. Videre skal sammenligningstallene for hver periode presenteres som om de nye regnskapsprinsippene alltid har vært anvendt av selskapet (KPMG LLP, 2016, s.7). Ved full retrospektiv metode skal altså kontrakter som ikke er fullført før ikrafttredelsestidspunktet 1. Januar 2017 omarbeides og føres etter IFRS 15 for selskaper som implementerer IFRS 15 i regnskapsåret 2018 (KPMG LLP, 2016, s.7).

Ved *modifisert retrospektiv anvendelse*, også kalt kumulativ effekt metode, skal selskap innregne de kumulative overgangseffektene ved inngangen til regnskapsårets start (Oppi, 2015). Den kumulative effekten skal vises som en justering i opptjent egenkapital eller en annen egenkapital-post i balansen som selskapet anser som bedre egnet, jf. IFRS 15.C7. Alle kontrakter som ikke er fullført ved inngangen til regnskapsåret må omarbeides til IFRS 15, jf. IFRS 15.C7. Samtidig er det et strengere notekrav knyttet til modifisert retrospektiv anvendelse, der notene skal oppfylle kravene etter IFRS 15 og IAS 8. I tillegg er

det et krav i IFRS 15.C8 bokstav a om at foretaket må gi tilleggsopplysninger om beløp som påvirkes i finansregnskapet i den inneværende rapporteringsperioden ved anvendelse av IFRS 15 sammenlignet med IAS 11, IAS 18 og den tilhørende tolkningen som var gjeldende før endringen.

2.4 Oppsummering av endringer fra gammel til ny regnskapsstandard

Tidligere regnskapsstandard	Gjeldende regnskapsstandard
Overføring av risiko og fordeler står sentralt for innregning.	Overføring av kontroll er i fokus for innregning.
Ikke fullførte leveringsforpliktelser og forhåndsbetalinger balanseføres under <i>kundefordringer</i> eller <i>kortsiktig gjeld</i> .	Leveringsforpliktelser som fortsatt inneholder annen risiko en kredittrisiko balanseføres som <i>kontraktseiendel</i> eller <i>kontraktsforpliktelser</i> .
Hovedregel var at hver anleggskontrakt ble behandlet som en separat leveringsforpliktelse.	Hovedregelen er at foretaket må vurdere og identifisere distinkte leveringsforpliktelser innad i en anleggskontrakt.
Variable vederlag innregnes i den grad det er <i>sannsynlig at de vil føre til driftsinntekter</i> .	Variable vederlag innregnes kun i den grad det er <i>svært sannsynlig</i> at en betydelig reversering av innregnede kumulative driftsinntekter ikke vil finne sted, når usikkerheten knyttet til det variable vederlaget opphører.
Uavklarte krav ble innregnet dersom forhandlingene var på et slikt nivå at det var <i>sannsynlig</i> at selskapet ville <i>aksepterte kravet</i> , jf. IAS 11.14.	Uavklarte krav inkluderes i transaksjonsprisen i den grad det er <i>svært sannsynlig</i> at inntektene ikke vil bli reversert i fremtiden, jf. IFRS 15.56.
Etter IAS 11 skulle foretaket måle fullføringsgraden av en kontrakt ved å ta i bruk den metoden som målte utført arbeid på en <i>pålitelig måte</i> (IAS 11.30). Ingen krav om konsekvent bruk av metode.	Måling av progresjon skal måles av den input- eller output-metoden som på <i>best mulig måte</i> viser leveringsforpliktelsen i henhold til kontrakten. Metoden må brukes konsekvent på alle lignende kontrakter.
Kontraktskostnader som direkte kunne tilknyttes sikring av kontraktsinngåelse ble balanseført dersom kostnaden kunne <i>identifiseres separat</i> og måles på en <i>pålitelig måte</i> .	Inkrementelle kontraktskostnader som relateres til en fremtidig aktivitet innregnes som en eiendel i balansen når det er <i>sannsynlig at den vil bli gjenvunnet</i> , jf. IFRS 15.96.
Periodisering av kontrakter ved bygging av fast eiendom baserte seg på kundens grad av mulighet for påvirkning ved oppføring.	Periodisering av inntekter tilknyttet fast eiendom avhenger av at den faste eiendommen ikke har en alternativ bruk, og selskapet har en rett til betaling for ytelsen som er utført til dato.
Tapskontrakter kostnadsføres direkte.	Tapskontrakter behandles etter IAS 37 <i>Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler</i>
Få krav og veiledning til noteinformasjon	Økte krav og veiledning til noteinformasjon

3. Forskningsmetode

Målet med dette kapittelet er å fremstille hvilken metode som er tatt i bruk for å løse problemstillingen. Forskning kan defineres som en prosess som gjennomføres på en systematisk metode med en tydelig hensikt om å finne ut av ting (Saunders et al., 2019, s.5). En systematisk metode defineres som en planmessig fremgangsmåte, en teknikk eller prosedyre for å innhente og analysere data (Saunders et al., 2019, s.4).

3.1 Valg av forskningsdesign og forskningsmetode

For å svare på problemstillingen har jeg valgt å gjennomføre en eksplorativ studie bestående av primærdata hentet fra selskapers årsrapporter. Grunnen til at jeg har valgt et eksplorativt forskningsdesign er at oppgaven tar utgangspunkt i forståelse av lovendringen og ikke hypotesetesting. Oppgaven tar derfor sikte på å søke ny innsikt innenfor et fenomen (Saunders et al., 2019, s.803).

Den eksplorative studien baserer seg på data fra selskapers årsrapporter. Analysen av hvilke effekter IFRS 15 hadde på selskaper i bygg- og anleggsbransjen er gjort med kvalitativ og kvantitativ data hentet fra årsrapportene til selskapene i undersøkelsen. Den kvantitative dataen består av regnskapstall for å se på de regnskapsmessige effektene, og er innhentet og samlet i en database i Excel (Appendix B).

Den kvalitative dataen tatt i bruk er hentet fra notene i selskapenes årsrapporter. Denne dataen er brukt for å analysere endringer i regnskapsprinsipper ved overgangen til IFRS 15. Årsrapporter er ansett for å være førstehåndsinformasjon og regnes derfor for å være primærdata. Primærdata defineres som data spesifikt innsamlet av den som lager undersøkelsen for å svare på problemstillingen (Cappelen Damm AS, u.å). Sekundærdata defineres på den andre siden som data samlet inn av andre (Cappelen Damm AS, u.å). Årsrapporter er pliktige til å inneholde informasjon om virkning av nye regnskapsstandarder, og må anses som den mest objektive informasjonskilden om et selskap (Napier og Stadler, 2020).

Videre er den juridiske tolkningen av forskjellene mellom ny og gammel standard basert på primærdata fra IAS 11, IAS 18, IFRIC 15 og IFRS 15.

Sekundærdata er tatt i bruk for å danne en forståelse av endringene i lovverket og effektene de har hatt på regnskapsprinsippene til selskaper i bygg- og anleggsbransjen. Sekundærdataene består i hovedsak av akademiske bøker, forskningsartikler og IFRS 15 håndbøker publisert av de store revisjonsselskapene.

Ved et større antall enheter som inngår i en studie er det hensiktsmessig å begrense antall variabler og årsaksfaktorer, av hensyn til oppgavens omfang. For å gjennomføre studien har jeg derfor gjort et utvalg på 14 selskaper, og systematisk innhentet finansiell informasjon fra hvert enkelt selskaps årsrapport for regnskapsåret 2018.

Ettersom studiens hovedfokus er på endringer i regnskapsprinsipper som følge av overgangen til IFRS 15 har store deler av innhenting av data blitt gjort ved å systematisk lese og tolke regnskapene og notene for regnskapsprinsipper for inntektsføring. En oppsummering av endringene i regnskapsprinsippene er laget i Excel databasen (Appendix B) for å gi en tydelig oversikt over endring i regnskapsprinsipper.

Analysedelen som omhandler endring i antall sider selskapene har i notene om regnskapsprinsippene for inntektsføring er gjennomført ved å telle antall sider som tar for seg dette temaet. Dette er blitt gjort ved å runde av til nærmeste 0.25, 0.5, 0.75 eller hele side. Denne delen av studien er inspirert av en tidligere studie av Napier og Stadler, og er gjort for å undersøke regnskapsinformasjonen som er tilgjengelig for brukeren av regnskapet. Notene er en viktig informasjonskilde for brukeren av regnskapet for å få en forståelse av selskapets inntektsføring, og for å fjerne asymmetrien av informasjon i markedet (Heskestad, 2015). Videre har jeg valgt å sammenligne notene to år før implementering med et år etter overgangen til IFRS 15. Dette for å unngå å inkludere årsregnskapene som har hatt et stort fokus på endringene som fulgte av overgangen til IFRS 15, ettersom disse

årsrapportene kan være unaturlig store i forhold til hva selskapene har levert i tidligere og senere år. Dette bevisste valget har gitt et mer reelt bilde av selskapenes noteinformasjon om regnskapsprinsipper for inntektsføring.

3.2 Begrunnelse av utvalg

Med bakgrunn i problemstillingen har jeg valgt å fokusere på europeiske foretak fordi IFRS 15 er et internasjonalt regnskapsspråk som brukes på tvers av landegrensene. Det er derfor viktig å ha en forståelse av hvilken påvirkning IFRS 15 har, også utenfor Norges landegrensene. Ved å ta i bruk selskaper fra flere europeiske land får man et mer helhetlig bilde av regnskapsstandardens funksjon. Det brede utvalget øker også sannsynligheten for at resultatene fra studien er representative og stabile for bransjen, og mulige å sammenligne. For å finne relevante foretak har jeg hentet ut data fra Statista over de største bygg- og anleggsfirmaene i Europa i 2020, basert på markedsverdi (Appendix B). Videre har det blitt gjort et strategisk utvalg fra denne listen basert på foretak som kommer fra seks land: Norge, Spania, Frankrike, Storbritannia, Østerrike og Nederland.

Det strategiske utvalget ble gjort for å øke reliabiliteten i oppgaven. Som tidligere beskrevet i kapittel 1.3 *Avgrensning av problemstilling*, ble store nasjoner innenfor bygg- og anleggsbransjen som Sverige og Tyskland ekskludert fra oppgaven. Dette fordi de historisk sett er strukturert gjennom felleskontrollert virksomhet, og dataen er derfor ikke aktuell for å besvare problemstillingen.

Ettersom oppgaven tar for seg både endringene i regnskapsprinsipper og effekten dette hadde på regnskapene i bygg- og anleggsbransjen valgte jeg av hensyn til oppgavens omfang å begrense antall selskaper inkludert i oppgaven. Det endelige utvalget består av følgende 14 selskaper: Ferrovial, Balfour Beatty, VINCI Group, ACS, Veidekke AS, Tecnicas Reunidas SA, STRABAG SE, Kier Group, Morgan Sindall, Heijmans, Galliford Try plc, Royal BAM group, Keller Group og BetonmastHæhre (i dag er dette to selskaper Betonmast og Hæhre & Isachsen Gruppen). Sistnevnte selskap inngår ikke i listen fra Statista, men ble likevel

inkludert i utvalget for å bedre kunne avdekke og belyse eventuelle forskjeller mellom norske og europeiske foretak.

Oppsummering utvalg:

	N	(%)
Norsk	2	14 %
Spansk	3	21 %
Fransk	1	7 %
Britisk	5	36 %
Østerisk	1	7 %
Nederlandsk	2	14 %
Total	14	100 %

(Appendix B, Oppsummering utvalg)

Alle selskapene i utvalget unntatt Ferrovial har valgt å implementere IFRS 15 fra regnskapsåret 2018. Selv om IFRS 15 ikke var obligatorisk før 2018, valgte selskapet å benytte seg av muligheten for tidlig anvendelse av standarden, jf. IFRS 15.C1 (Ferrovial, 2018, s.147).

3.3 Omformulering av data

For å tilpasse datagrunnlaget til oppgavens problemstilling har det vært nødvendig å gjøre enkelte justeringer i regnskapene hentet fra årsrapportene.

Regnskapsåret 2018 var det første regnskapet hvor selskapene tok i bruk IFRS 15 og IFRS 9. Derfor rapporterte de fleste selskapene effektene av begge standardene i balansen dette året. Selskapene med denne presentasjonen har dermed blitt omformulert til å kun vise effekten av IFRS 15 i balansen.

Når det gjelder selskapet Kier Group har jeg valgt å trekke ut endringen som relaterer seg til IT-service-kontrakter, ettersom hovedfokuset i denne oppgaven er på bygg- og anleggsbransjen. Dette betyr en omformulering av balansen med en reduksjon av opptjent egenkapital på 2.822 millioner pund og en reduksjon av selskapets Deferred Tax Asset (DTA) på 0.578 millioner pund.

3.4 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet og validitet er sentralt i vurderingen av kvaliteten på forskningen. Reliabilitet innenfor forskning refererer til replikering og konsistens. Dersom det ved et gjentagende forsøk er mulig å gjenskape et tidligere forskningsdesign og

oppnå de samme funnene, vil forskningen bli sett på som reliabel (Saunders et al., 2019, s.213).

Oppgavens reliabilitet styrkes av at den baserer seg på primærkilder. Ved å benytte seg av årsrapporter, som er en primærkilde, fremfor sekundærkilder minimeres risikoen for feilinformasjon. Ettersom det er foretatt en manuell innhenting av dataene kan det påvirke reliabiliteten til oppgaven da det kan forekomme menneskelige feil.

Validitet refererer til i hvilken grad det er mulig å trekke gyldige slutninger av undersøkelsen (Saunders et al., 2019, s.800). Med andre ord handler validitet om hvorvidt datainnsamlingsmetoden eller -metodene måler det som de er ment for å måle (Saunders et al., 2019, s.820). Ved lav validitet vil beslutningsgrunnlaget være ufullstendig og kan føre til at det trekkes konklusjoner som ikke representerer utvalget (Saunders et al., 2019, s.800). Selskapene påvirkes av pliktige lover og regler ved utarbeidelse av årsrapportene, som er med på å styrke resultatenes pålitelighet. Videre har overgangen til IFRS 15 vært Key Audit Matters (KAM) blant de fleste revisorene til selskapene. Den eksterne bekreftelsen fra revisor er med på å styrke påliteligheten ytterligere.

3.5 Tidligere studier

Fra tidligere finnes det et begrenset antall lignende studier som er publisert og som ikke utelukkende ser på endring i driftsinntekter på børsnoterte selskaper. Napier og Stadler publiserte studien *The real effects of a new accounting standard: the case of IFRS 15 Revenue from contracts with Customers* i 2020 (Napier og Stadler, 2020). Denne studien omhandler de reelle effektene som implementeringen av IFRS 15 hadde på 50 selskaper på den europeiske børsen STOXX Europe. Studien viste at IFRS 15 hadde minimal effekt på regnskapstallene til de 50 største selskapene i Europa, sett bort fra enkelte industrier som hadde en signifikant endring. Videre viste studien at notene på generell basis hadde økt, noe som indikerer at implementeringen av IFRS 15 har ført til en forbedring av informasjonen som er tilgjengelig for brukeren av regnskapet (Napier og Stadler, 2020).

I 2020 publiserte Boujelben og Kobbi-Fakhfakh studien *Compliance with IFRS 15 mandatory disclosures: an explanatory study in telecom and construction sectors* (Boujelben og Kobbi-Fakhfakh, 2020). Studien hadde som formål å undersøke graden av etterfølgelse av notekravene i IFRS 15 på et utvalg av børsnoterte foretak. Deres studie ble gjennomført ved å analysere notene fra 22 selskaper. Studien viste at utvalget ikke fullt ut overholdt notekravene etter IFRS 15 og graden av samsvar med lovkravene varierte mellom de to sektorene (Boujelben og Kobbi-Fakhfakh, 2020).

Financial Reporting Council (FRC) publiserte i 2018 en tematisk gjennomgang av de midlertidige opplysningene i det første året etter anvendelse (Financial Reporting Council, 2018). Formålet med rapporten var å oppsummere de viktigste funnene ved gjennomgang av 17 britiske børsnoterte foretak fra seks forskjellige bransjer, etter implementeringen av IFRS 15. FRC avdekket en del svakheter i notene til foretakene. Videre viste undersøkelsen at en større andel av foretakene tok i bruk modifisert retrospektiv overgangsmetode. FRC antok at denne metoden ble foretrukket ettersom foretakene anså denne metoden som enklere og mindre tidkrevende (Financial Reporting Council, 2018).

De tidligere studiene er brukt som inspirasjonskilder for denne oppgavens oppbygning og struktur, samt til sammenligning av enkelte resultater for å styrke funnene i denne oppgaven.

3.6 Ethiske overveielser

Denne oppgaven baserer seg på allerede offentlig publisert informasjon i form av årsrapporter og lovverk. Det var dermed ikke noe behov for å ta noe etisk hensyn ved utarbeidelse av oppgaven. Ettersom oppgaven tar for seg tolkning av selskapers årsrapporter, var det viktig å gjøre dette aktsomt. Feiltolkning av informasjon kan i verste fall være skadelidende for selskapene i utvalget.

3.7 Kildekritikk

Ved innsamling av data i oppgaven har det vært fokusert på å utøve god kildekritikk og ta i bruk forsvarlige kilder. God kildekritikk er med på å styrke reliabiliteten til oppgaven. Ved innsamling av data fra eksterne kilder har det blitt foretatt en skjønnsmessig vurdering med fokus på hvilken forfatter, eventuelt forfattere, og/eller organisasjon som står bak publiseringen.

4. Analyse og drøfting

I dette kapittelet vil jeg ta for meg en analyse av hvilken påvirkning IFRS 15 har hatt for et utvalg selskaper i bygg- og anleggsbransjen i året for implementering, med et fokus på endringer i regnskapsprinsipper og de regnskapsmessige effektene som har oppstått som følge av overgangen. Ettersom IFRS er et balanseorientert regelverk, vil hovedfokuset i analysen være på balansemessige størrelser. Analysens vinkling har som formål å se om IFRS 15 har ført til mer sammenlignbar regnskapsinformasjon og om informasjonen er bedre egnet for regnskapsbrukeren. I analysen vil jeg steg for steg gå gjennom effekten av IFRS 15 i lys av oppgavens problemstilling:

Har selskaper i bygge- og anleggsbransjen endret praksis ved implementering av IFRS 15, og hvilke regnskapsmessige effekter førte implementeringen av IFRS 15 til?

Tabellen under viser hovedpunktene for regnskapsmessig effekt ved overgangen til IFRS 15, hvor "N" er noteringen for antall selskaper med denne justeringen. Hovedpunktene i tabellen er utgangspunktet for den videre analysen i oppgaven.

Endringer	N
Modifisert retorspektiv metode	12
Full retrospektiv metode	2
Implementert kontraktseiendel og -forpliktelse	11
Leveringsforpliktelse (unbundling)	2
Variable vederlag	7
Uavklarte krav	4
Tredjepartskrav	2
Måling av progresjon	4
Kontraktskostnad	2
Mobiliseringskostnad	1
Innregningstidspunkt	1
Fast eiendom	4
Tapskontrakter	2
Redusert egenkapital ved implementering	10

(Tabell 1 Endringer, Appendix B)

Ved å fjerne inkonsistens og svakheter fra tidligere standarder hadde IASB som mål å oppnå et mer samlet og robust rammeverk som er kapabelt til å håndtere komplekse transaksjoner og problemer med inntektsføring (IFRS 15.IN5). Ved implementering av standarden hadde ikke IASB en forventning om at bygg- og anleggsbransjen ville få en signifikant endring i praksis, men mulighetene for tolkning etter tidligere standard kunne føre til at noen selskaper ville se en endring på enkelte transaksjonstyper (IFRS 15.BC462).

4.1 Selskapers valg av overgangsmetode

Ved overgangen fra tidligere standard til IFRS 15 hadde foretakene valget mellom to metoder for implementering:

- Full retrospektiv metode
- Modifisert retrospektiv metode (kumulativ metode)

Ved valg av overgangsmetode måtte foretakene vurdere behovene til brukeren av regnskapet i henhold til virkningen av metoden, samt kostnaden for overholdelse av overgangsmetode (KPMG LLP, 2016, s.4). I mange sammenhenger så trolig selskaper til konkurrenter og andre foretak i bransjen da de skulle bestemme valg av egen metode (KPMG LLP, 2016, s.36).

Ved første øyekast kan det se ut til at modifisert retrospektiv metode var den mest appellerende metoden for implementering av IFRS 15 i regnskapet. Dette fordi det er en lettere og smidigere måte å implementere overgangen til IFRS 15 på.

Samtidig holder man sammenligningstallene uendret (Financial Reporting Council, 2018). Ulempen med å ta i bruk modifisert retrospektiv metode er at sammenlignbarheten i regnskapet svekkes for inneværende år mot tidligere år, ettersom sammenligningstallene anvender forskjellige standarder. Dette kan være problematisk for brukere av regnskapet som ønsker å se på trend- og variansanalyse. Grunnen til at det blir vanskelig for brukeren av regnskapet å foreta trend- og variansanalyser, da sammenligningstallene i årsregnskapet til foretaket er presentert etter tidligere regnskapsstandard. Endringer i inntekten fra sammenligningsåret kan relatere seg til endring i regnskapsprinsipper, og ikke reell endring i driftsinntekter. Årsrapporten til STRABAG dokumenterer dette problemet: segmentregnskapet for boligprosjekter viser at Earnings before interest and taxes (EBIT) nærmest har tredoblet seg fra 2017 til 2018, uten at salget i perioden har økt tilsvarende (STRABAG SE, 2019, s.167). Dette kan oppleves som svært misvisende dersom brukeren av regnskapet ikke er klar over grunnlaget for selskapets økning i EBIT.

Ved bruk av modifisert retrospektiv metode reduseres innsatsen til foretaket ved at det slipper å justere tidligere års verdier og kontrakter som er avsluttet før regnskapsåret for implementering (KPMG LLP, 2016, s.27). Foretaket kan fokusere på de kontraktene som ikke er fullført pr. 31. desember 2017. For at foretaket skal oppfylle notekravene etter IFRS 15.C8 må virksomheten beregne beløpene som er innregnet i henhold til tidligere standard i overgangsåret. Modifisert retrospektiv metode krever dermed at foretaket fører to sett med regnskapsposter i vedtaksåret, for å etterleve kravet om å opplyse om alle regnskapslinjer som om de var utarbeidet etter dagens veiledning. Med andre ord må foretaket følge ny og gammel standard ved første gangs anvendelse av IFRS 15, noe som er mer ressurskrevende enn å gå direkte over til å følge ett sett med notekrav.

Ved full retrospektiv metode får selskapet gode sammenligningstall og transparens i datagrunnlaget for brukeren av regnskapet. Mer transparens i datagrunnlaget gjenspeiler formålet til IFRS 15, som er å tilgjengeliggjøre opplysninger om art, beløp, tidspunkt og usikkerhet rundt driftsinntekter for brukeren av regnskapet, jf.

IFRS 15.1. Ved å reformulere tidligere regnskapsår til å følge ny standard, kunne styre, ledelse og investorer ta i bruk nyttig trend-informasjon over hele perioden som presenteres i regnskapet. Videre vil må selskap måtte foreta estimer av alle kontrakter som er åpne og fullført pr. 31. desember 2017, noe som krever mer historisk data enn ved bruk av modifisert retrospektiv metode (KPMG LLP, 2016, s.27). Større antall estimat-beregninger øker sannsynlighet for at det foreligger feil i tallene selskapet presenterer i årsregnskapet.

Valg av metode blant selskapene i undersøkelsen viser, som først antatt, at modifisert retrospektiv metode utvilsomt er den foretrukne metoden. Av 14 selskaper har 12 valgt å anvende seg av den forenkla metoden. Det er kun Veidekke ASA og Royal Bam Group som har valgt metoden for full retrospektiv metode ved overgangen til IFRS 15.

Overgangsmetode	N	(%)
Full retrospektiv metode	2	14,3 %
Modifisert retrospektiv metode	12	85,7 %

(Tabell 2 Overgangsmetode, Appendix B)

At modifisert retrospektiv metode er den foretrukne metoden antyder at selskapene anser den reduserte innsatsen og ressursbruken som ligger i å slippe og justere tidligere års verdier som mer verdifullt enn svekkelsen av sammenligningsgrunnlaget for brukeren av regnskapet (KPMG LLP, 2016, s.28). Ved bruk av modifisert retrospektiv metode er brukeren av regnskapet avhengig av at foretaket har detaljerte noter, som gir utfyllende informasjon om signifikante endringer i regnskapsprinsipper, for å kunne tilegne seg tilfredsstillende forståelse av selskapets driftsinntekter. FRC sin analyse viste på lik linje en overvekt av bruken i modifisert retrospektiv metode, hvor 59% av utvalget benyttet seg av denne metoden (Financial Reporting Council, 2018). Etersom FRC sin analyse baserer seg på 17 selskaper fra seks forskjellige bransjer er det naturlig at resultatet i deres analyse skiller seg noe fra analysen i denne oppgaven. At begge analysene viser en overvekt av modifisert retrospektiv metode er likevel med på å styrke antakelsen om at dette var den foretrukne overgangsmetoden generelt i bygg- og anleggsbransjen ved overgangen til IFRS 15.

Undertegnede analyse skiller seg noe fra Boujelben og Kobbi-Fakhfakh sin undersøkelse av bygg- og anleggsbransjen. Deres studie viste ikke en tydelig preferanse i valg av metode i bransjen (Boujelben og Kobbi-Fakhfakh, 2020). Det lave antallet av selskaper i utvalget kan forklare den store forskjellen i resultat mellom studien til Boujelben Kobbi-Fakhfakh og denne analysen.

4.2 Påvirkning på selskapene ved implementering av IFRS 15

4.2.1 Omklassifisering av kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser

Den største justeringen i balansen finner vi ved omklassifisering av beløp som er skyldig til eller fra kontraktskunder. Etter tidligere praksis ble kontraktseiendeler og -forpliktelser balanseført under *kundefordringer* og *annen kortsiktig gjeld* i balansen. Kontraktseiendelene og -forpliktelsene ble presentert som bruttobeløpet skyldig fra kunden, eller skyldig til kunden for kontraktsarbeid.

Ved overgangen til IFRS 15 ble det introdusert et nytt konsept hvor foretak skal presentere en kontrakt i balanseoppstillingen som en kontraktseiendel eller en kontraktsforpliktelse dersom en av partene i kundekontrakter har oppfylt sin del av forpliktelsen, jf. IFRS 15.105. Det som avgjør om et selskap balansefører en kontraktseiendel eller- forpliktelse avhenger av forholdet mellom foretakets ytelser og kundens betaling. Styrene (IASB og FASB) avgjorde at fremfor krav om en tabellmessig avstemming i notene av de samlede saldoene av kontrakter, var det ønskelig at selskapene hadde kvalitativ og kvantitativ informasjon om selskapets kontraktsforpliktelser og -eiendeler (IFRS 15.BC346). Med kvalitativ informasjon mener IASB at den finansielle informasjonen skal være relevant og gi en troverdig presentasjon (CF 2.4). At den finansielle informasjonen er troverdig presentert betyr at den skal være sammenlignbar, etterprøvable, tidløs og forståelig for beslutningstakeren (CF 2.23). Ved å bruke denne tilnærmingen oppnår man at brukeren av regnskapet får den informasjonen som kreves for å bruke informasjonen til beslutningstaking. Det vil si at brukeren får informasjonen om når kontraktseiendeler blir overført til kundefordringer eller mottas som vederlag, eller når kontraktsforpliktelser inntektsføres. I tillegg mente styret at denne

tilnærmingen ville være mer kostnadseffektiv enn ved en full avstemming (IFRS 15.BC346).

Betydningen av det nye skillet, hvor en kontraktseiendel skilles fra fordringsmassen til foretaket, er at vi får en tydelig fremvisning av kontraktseiendeler i balansen som ikke bare bærer en *kredittrisiko*. Kontraktseiendelene vil også inneholde andre typer risikofaktorer som leveringsrisiko eller lignende, ettersom leveringsforpliktelsen til kunden enda ikke er oppfylt (PWC, 2021). En *kontraktseiendel* i balansen viser en betinget rett til vederlag for foretaket, men en *kundefordring* viser foretakets ubetingede rett til vederlag (PWC, 2021). Som nevnt var ikke dette et krav etter tidligere praksis, noe som gjorde det vanskelig for brukeren av regnskapet å identifisere og analysere eiendeler og gjeld som inneholdt andre typer risiko enn kun kredittrisikoen overfor kontraktskunden. Når kravet overfor kontraktskunden blir ubetinget, altså arbeidet er utført, krever standarden at *kontraktseiendelen* blir klassifisert som en *kundefordring* i balansen (PWC, 2021). På dette tidspunktet er det kredittrisikoen som er gjeldende og risikoen knyttet til leveringsforpliktelsen er fjernet (PWC, 2021). Kontraktseiendeler er å anse som en finansiell eiendel og foretaket skal årlig teste kontraktseiendeler for verdifall i samsvar med reglene i IFRS 9 *Finansielle instrumenter* (IFRS 15.107).

Mottar et selskap vederlag for en leveringsforpliktelse på forskudd før foretaket har oppfylt leveringsforpliktelse i kundekontrakten, innregnes det en kontraktsforpliktelse i balansen, jf. IFRS 15.106. En kontraktsforpliktelse er foretakets plikt til å overføre en tjeneste eller vare til en kunde som foretaket allerede har mottatt betaling for eller hvor betalingen har forfalt. Dette vil typisk utarte seg som ikke refunderbare depositum betalt av kunden for at foretaket skal sette igang leveringsforpliktelse (EYGM Limited, 2021, s.309). Med andre ord er en kontraktsforpliktelse et selskaps ubetingede forpliktelse til å overføre varer eller tjenester til en kunde (PWC, 2021).

Tabellen under viser **STRABAG SE** sin balanse etter implementering av IFRS 15 i 2018, og effekten av dette. Selskapet har valgt å vise føringen for

omklassifisering av kontraktseiendeler og -forpliktelser. Det er viktig å bemerke seg at omklassifiseringen av balansen til STRABAG ikke kun er fra *kundefordringer (Trade receivables)* til *kontraktseiendeler*, men også fra *varelager (inventory)*. Grunnen til at det også skjer en justering i varelageret kommer av den nye bestemmelsen, samt manglende veiledning i tidligere standard om at foretaket skal presentere alle betingede rettigheter til vederlaget som en kontraktseiendel. Av de 365 millioner euro som STRABAG reduserer varelageret med, tilhører 120 millioner euro materialer som allerede er i bruk på byggeplassen hos kontraktskunder. De resterende 245 millioner euro er tilknyttet proprietære prosjekter med investorer (STRABAG SE, 2019, s.189). Med proprietær prosjekter henvises det til prosjekter som knyttes til eller omfattes av eiendomsrett (SNL, 2021). Omklassifiseringen av varelageret skjer fordi varene, etter overgangen til IFRS 15, ikke lenger blir ansett for å være en separat eiendel, men inngår i de respektive leveringsforpliktelsene til foretaket. Det at disse varene ikke lenger blir ansett for å være en separat eiendel gjør at STRABAG SE har omklassifisert de til kontraktseiendeler fra varelager. Dermed er disse varene fortsatt betinget av at konsernet oppfyller hele leveringsforpliktelsen til kunden før den kan bli ubetinget. Kolonnen for *Reameasurement under IFRS 15* omhandler fast eiendom og vil bli behandlet under kapittelet *Tidspunkt for innregning*.

Impact of IFRS 15

The table below present the impact of first-time adoption of IFRS 15 on the opening baance sheet as at 1 January 2018:

T€	31.12.2017	Reclassification under IFRS 15	Remeasurement under IFRS 15	01.01.2018
Assets				
Equity-accounted investments	350 013	-	3 399	353 412
Inventories	1 137 805 -	365 327	-	772 478
Contract assets	-	1 282 272	32 247	1 314 519
Trade receivables	2 532 919 -	916 945	-	1 615 974
Equity and liabilities				
Contract liabilities	-	1 111 470	-	1 111 470
Trade payables	3 402 367 -	1 111 470	-	2 290 897
Retained earnings	945 090	-	29 030	974 120
Deffered taxes	24 230	-	6 616	30 846

(STRABAG SE, Appendix B)

Fra tidligere praksis presenterte **Heijmans** boligprosjekter under forberedelse og under oppføring nettoført på eiendelssiden av balansen (Heijmans, 2019, s.112). Etter IFRS 15 må selskapet omklassifisere disse til å representere en netto forpliktelse på gjeldssiden av balansen, jf. IFRS 15.106. Dette førte til at selskapet ved implementering av IFRS 15 1.januar 2018 fikk en økning i *omløpsmidler*

(*current assets*) og kortsiktig gjeld med 18 millioner euro (Heijmans, 2019, s.70). Selskapet måtte omklassifisere disse prosjektene ettersom de representerte en forpliktelse, noe som antyder at selskapet har mottatt betaling for mer enn hva selskapet har overført til kunden, og selskapet har følgelig en kontraktsforpliktelse. Effekten av omklassifiseringen fra egenkapitalsiden til gjeldssiden av balansen er at selskapets *egenkapitalandel* (*equity ratio*) reduseres, samtidig som *gjeldsgraden* i selskapet økes. Ved å reklassifisere kontraktene på denne måten oppnår man at brukeren av regnskapet får et mer helhetlig og rettviseende bilde av balansen. Videre unngår man at eiendelene i balansen blir redusert av et gjelds-komponent, og boligprosjekter blir med en kredittposisjon klassifisert på riktig side av balanseligningen.

Etter IFRS 15.109 er ikke foretaket pliktig til å måtte ta i bruk betegnelsene *kontraktseiendel* og *kontraktsforpliktelse* i balanseoppstillingen. Selskapene i utvalget som benytter dette unntaket balansefører kontraktseiendelene inn under *kundefordringer* og *andre fordringer* i balansen. Dersom foretaket velger å benytte seg av en annen betegnelse plikter det å gi tilstrekkelige opplysninger i notene, slik at brukeren av regnskapet kan skille de betingede rettighetene fra de som er ubetinget (PWC, 2021). Med andre ord, foretaket må tydelig skille kontraktseiendelene fra kundefordringene. Ved bruk av unntaket er det viktig at informasjonen i notene er tydelig, slik at det gis tilstrekkelig informasjon om de betingede kontraktseindelen og -forpliktelsene til selskapet (PWC, 2021).

Et av selskapene som har valgt å benytte seg av unntaket med å ikke spesifisere kontraktseindelen på en egen regnskapslinje i balansen er **VINCI Group**. Tabellen under viser konsernets kontraktseiendeler. Her beskriver de kontraktseindelen helt ned til segmentnivå i datterselskapene. Ved å spesifisere kontraktseindelen og -forpliktelsene i notene på denne måten oppfyller de kravene om tilstrekkelig informasjon til brukeren av regnskapet.

Contract assets

<i>(in € millions)</i>		31/12/2018	Changes			31/12/2017
			Business-related changes	Changes in consolidation scope	Other changes ⁽⁹⁾	
VINCI Energies		2,318	249	83	-	1,986
Eurovia		649	49	125	(5)	480
VINCI Construction		3,321	66	17	(145)	3,384
Contracting	I	6,288	363	226	(151)	5,850
VINCI Immobilier	II	138	66	3	-	69
Contract assets	I+II	6,426	429	229	(151)	5,919

(VINCI Group, 2019, s.300)

Totalt viser undersøkelsen at det er tre selskaper som ikke har innført konseptet med kontraktseiendeler og -forpliktelser: ACS, Tecnicas Reunidas SA og Heijmans. **ACS** oppfyller ikke kravene om presentasjon etter IFRS 15 i årsregnskapet for 2018. I regnskapsåret 2019 har de valgt å benytte seg av unntaket i IFRS 15.109 på lik linje som VINCI (ACS, 2020, s.74). **Tecnicas Reunidas SA** og **Heijmans** har verken tatt i bruk kontraktseiendel og -forpliktelse eller spesifisert kontraktseiendelene i notene og de har heller ikke innført regnskapslinjen eller informasjonen i notene på et senere tidspunkt. Med andre ord oppfyller ikke de to konsernene kravene etter IFRS 15.105 til IFRS 15.109, da det er manglende opplysninger til brukeren av regnskapet til å kunne skille mellom fordringer og kontraktseiendeler.

Virkningen av omklassifiseringen av balansen med introduksjonen av kontraktseiendeler og kontraktsforpliktelser har styrket funksjonen til regnskapet, ved at det bidrar til økt informasjon til brukeren av regnskapet. Denne endringen bygger direkte på CF 1.2 om at formålet med finansiell rapportering er å gi økonomisk informasjon om foretaket som skal være relevant og troverdig for eksisterende og potensielle investorer, långivere og andre kreditorer i beslutningstakingen til foretaket. Dette betyr igjen at den nye linjen i balanseoppstillingen kan utgjøre en forskjell i beslutningstakingen til brukeren, jf. CF 2.6. Viktigheten av denne endringen blir tatt opp i Basis of Conclusion, hvor styret påpeker at viktigheten med å skille kontraktseiendeler fra fordringene er for å gi brukeren av regnskapet relevant informasjon om risiko tilknyttet foretakets rettigheter i en kontrakt, jf. BC323. Kontraktseiendeler og -forpliktelser gir et mer omfattende syn på selskapets økonomi for brukeren av regnskapet. Ved å skille ut kontraktseiendeler og -forpliktelser fra kundefordringer og kortsiktig gjeld oppnår

man å gi kontekst til hva som skjer innenfor kontraktsvilkårene, med et tydelig skille mellom betingede og ubetingede fordringer. Detaljnivået på kontraktseiendeler og -forpliktelser hjelper investorer og aksjonærer med å forstå selskapets posisjon i bransjen og tydeliggjøre hva som ligger bak regnskapet med kvantitativ og kvalitativ informasjon.

4.2.2 Leveringsforpliktelse

Steg 2 i 5-stegsmodellen krever identifisering av leveringsforpliktelser i kontrakter med kunder. En leveringsforpliktelse er et kontraktsfestet løfte om å overføre en distinkt vare eller tjeneste til en kunde (RSM, 2017). Ved overgangen til IFRS 15 kunne det forekomme en justering i regnskapet for enkelte selskaper hvor justeringen reflekterte virkningen av å skille ut kontrakter som har blitt vurdert til å være en separat leveringsforpliktelse til kundene, men som etter IAS 11 ble ansett for å være en leveringsforpliktelse. Etter den nye standarden skal selskaper vurdere om og dokumentere at de ulike elementene i en byggekontrakt henger sammen. Dersom selskapet ikke kan påvise en sammenheng mellom elementene i kontrakten, kan det være nødvendig å oppdele leveringsforpliktelsene og fordele det totale vederlaget på tvers av leveringsforpliktelsene (IFRS 15.22).

To av selskapene i studien har fått en justering i balansen tilknyttet bygg- og anleggsaktiviteter ved overgangen til ny veiledning om leveringsforpliktelser. Disse er Balfour Beatty og Ferrovial. **Balfour Beatty** økte egenkapitalen i den inngående balansen med 3 millioner pund, tilsvarende en økning på kun 0.2% av selskapets totale *egenkapital* og 0.5% av selskapets *opptjente egenkapital* (Balfour Beatty, 2019, s.120). Justeringen i balansen til Balfour Beatty kan dermed ikke anses som vesentlig. Endringen skyldes oppdeling (*unbundling*) av enkelte kontrakter i henhold til konsernets vurdering av hver kontrakts leveringsforpliktelse som skal leveres til kunder (Balfour Beatty, 2019, s.120). Bakgrunnen for selskapets økning i egenkapital ved oppdeling av distinkte leveringsforpliktelser i kontrakter kan trolig henføres til en økning i fullføringsgrad på enkelte leveringsforpliktelser. Dette ser vi også ved at *kontraktseiendelene* økte med to millioner, samtidig som *kontraktsforpliktelsene*

ble redusert med en million pund. Reduksjonen i *kontraktsforpliktelse* tilsier at selskapet har fullført en leveringsforpliktelse til en kunde som selskapet har mottatt forhåndsbetaling fra.

Definisjonen av en distinkt leveringsforpliktelse etter IFRS 15.22 førte til at **Ferrovial** måtte dele opp langsiktige tjenestekontrakter med varighet på mer enn ti år i flere leveringsforpliktelser (Ferrovial, 2018, s.147). Disse kontraktene inneholder ulike aktiviteter gjennom levetiden til ulike typer infrastruktur, blant annet konsesjon om rehabilitering og vedlikehold av motorveien mellom Barcelona og Madrid (Carretera Nacional II) (Ferrovial, 2018, s.151). Etter tidligere standard ble disse kontraktene ansett for å være én enkelt leveringsforpliktelse, hvor balanseføringen ble gjort med referanse til den totale inntekten fra kontrakten (Ferrovial, 2018, s.147). Etter ny standard, jf. IFRS 15.27, blir langtidskontrakter av denne typen vurdert til å inneholde flere distinkte leveringsforpliktelser. Videre allokeres vederlaget til den enkelte leveringsforpliktelsen etter markedsverdi, jf. IFRS 15.73-80 (Ferrovial, 2018, s.147). Trolig er disse kontraktene inngått med en fastpris over kontraktens levetid. Dermed mottar og konsumerer kunden tjenesten etterhvert som leveringsforpliktelsen leveres av foretaket. Med dette som bakgrunn anses de rutinemessige og gjentakende tjenestene som en serie av distinkte tjenester som inntektsføres etter hvert som de leveres, jf. IFRS 15.B3 og IFRS 15.IE34.

Konsekvensen av å dele opp kontraktene er at selskapet inntektsfører basert på progresjonen av hver enkelt distinkte leveringsforpliktelse, og ikke kontrakten som en helhet. Dette kan føre til en forsinkelse eller fremskynding i inntektsføringen. For Ferrovial førte oppdelingen av kontrakter til en reduksjon av allerede innregnet egenkapital på 70 millioner euro, tilsvarende 1,1% av selskapets totale egenkapital (Ferrovial, 2018, s.147).

Hovedforskjellen fra tidligere standard er kravet om vurdering og dokumentasjon. Etter ny standard må selskapet vurdere hvert enkelt element i en kontrakt og dokumentere at de har en sammenheng (IFRS 15.123). Kan ikke selskapet dokumentere dette, må selskapet fordele inntektsføringen over de forskjellige

leveringsforpliktelsene. Etter IAS 11 skulle oppdeling av en anleggskontrakt kun skje dersom det var fremlagt separate forslag for hver enkelt eiendel i kontrakten, hver eiendel hadde vært behandlet separat i forhandlingene med kunden eller utgiftene og driftsinntektene ved hver eiendel i kontrakten kunne identifiseres (IAS 11.8). Likhetstrekkene mellom tidligere og ny standard for behandling av leveringsforpliktelser i en kontrakt er mange, men ny standard krever altså nå at selskapet spesifikt vurderer hver enkelt leveringsforpliktelse innad i en kontrakt.

4.2.3 Variable vederlag

Sannsynlighetskravet

Et moment som skaper en forskjell fra tidligere praksis i bransjen, er når det oppstår usikkerhet rundt oppgjøret. Steg 3 i *5-stegsmodellen* krever at det må være *svært sannsynlig* at det ikke skjer en reversering av driftsinntekt i fremtiden, ved estimering av transaksjonsprisen, jf. IFRS 15.56. IFRS 15 krever ikke spesifikt at et vederlag skal måles pålitelig; i stedet blir variable beløp estimert til enten *den forventede verdien* eller *det mest sannsynlige beløpet* (IFRS 15.53). Etter estimeringen av det variable vederlaget må selskapet anvende *begrensningen* på det estimerte beløpet (Picker et al., 2016, s.95). Begrensningen ved det variable vederlaget er at det kun skal inkluderes i transaksjonsprisen i den grad det er *svært sannsynlig* at en betydelig reversering av innregnede kumulative driftsinntekter ikke vil finne sted når usikkerheten knyttet til det variable vederlaget opphører, jf. IFRS 15.56 (Picker et al., 2016, s.95). Selskapet må med andre ord både vurdere sannsynligheten for og omfanget av en potensiell reversering av inntekten. Ved vurdering av størrelsen må selskapet vurdere om den potensielle inntekten er *signifikant* i forhold til de totale kontraktsinntektene, fremfor å kun vurdere ut fra det variable vederlaget (Picker et al., 2016, s.95). Estimater av det variable vederlaget inkludert i transaksjonsprisen må oppdateres av selskapet gjennom hele kontraktsperioden for å reflektere de eksisterende forholdene ved rapporteringsperiodens slutt (Picker et al., 2016, s.95).

I IAS 11 var det ingen spesifikk veiledning om variable vederlag, men et foretak skulle måle sine kontraktsinntekter til virkelig verdi. Veiledning om måling av *virkelig verdi* kan sies å være mangelfull i IAS 11. Innføringen av standarden

IFRS 13 *Måling av virkelig verdi* trådte ikke i kraft før 1. januar 2013, hvor IAS 11 på sin side hadde vært gjeldende siden 1. januar 1995, jf. IAS 11.46. Den manglende veiledningen om *virkelig verdi* resulterte i inkonsekvent praksis i bransjen. Mens de tidligere standardene ikke har gitt noen form for veiledning for hvordan foretakene skal beregne virkelig verdi, kom en viktig endring med overgangen til IFRS 15, der selskapene må estimere vederlaget etter en metode som skildrer vederlaget på en best mulig måte. Samtidig har det blitt innført et skjerpet sannsynlighetskrav.

Et spørsmål er om innstrammingen av sannsynlighetskravet har ført til mer reelle tall i regnskapet, som igjen har gitt et bedre beslutningsgrunnlag for brukeren av regnskapet. *Svært sannsynlig* er en ny terskel i inntektsføring av kundekontrakter. Det er uklart hvordan terskelen for *pålitelig* og *sannsynlig* måling etter IAS 11.11 er sammenlignet med *svært sannsynlig* etter IFRS 15.56. *Svært sannsynlig* er imidlertid en høyere terskel for inntektsføring enn *sannsynlig* under IAS 11, men hva som er ansett som *svært sannsynlig* er ikke definert i standarden. Det skjerpede kravet og spesifikasjonene kan resultere i at selskaper får en senere innregning av variable beløp, og utsettelse av inntekt i kontrakter som inneholder usikkerhetsmoment.

Endringen er noe alle selskapene i utvalget har bemerket seg i notene for regnskapsprinsipper. Som nevnt er ordlyden i standarden endret fra *sannsynlig* til *svært sannsynlig*. Tallfesting med presise sannsynlighetsprosenten på usikkerhetsmomenter i regnskapsmessige problemstillinger vil som oftest ikke være mulig (KPMG AS, 2019). *Svært sannsynlig* er ikke definert i IFRS 15, men i IFRS 5, der *svært sannsynlig* defineres som “*betydelig mer trolig enn sannsynlig*” (IFRS 5, Appendix A). Videre definerer IFRS 5 *sannsynlig* som “*mer sannsynlig at noe inntreffer enn at det ikke inntreffer*” (IFRS 5, Appendix A). Med andre ord betyr *sannsynlig*, etter IFRS, at sannsynligheten for at noe inntreffer tilsvarer en sannsynlighet på mer enn 50% (Stuart, R., 2020). Med dette utgangspunktet ble et variabelt vederlag, etter IAS 11, innregnet dersom det var mer sannsynlig at det variable elementet ville føre til driftsinntekter, enn at det ikke ville det. Ettersom *svært sannsynlig* er betydelig mer trolig enn *sannsynlig*, kan man sammenligne

det førstnevnte med GRS' og Norsk RegnskapsStiftelses tolkning av *betydelig sannsynlighetsovervekt*, der sannsynlighetsintervallet defineres til å ligge mellom 70% og 90% (KPMG AS, 2019). Dette samsvarer med PWC sin tolkning av *svært sannsynlig* i IFRS; de anser *svært sannsynlig* som å tilsvare en sannsynlighet på omtrent 75% til 80% (PWC A, 2017). Innstramming av innregningskriteriet vil trolig føre til økt troverdighet knyttet til foretakets presentasjon av driftsinntekter fra kontrakter med kunder.

Et punkt som er viktig å notere seg er utfallet dersom et variabelt vederlag ikke kan anses som *svært sannsynlig*. Etter tidligere praksis var det krevd at variable vederlag skulle måles på en pålitelig måte. Som nevnt krever ikke IFRS 15 spesifikt at et vederlag skal måles pålitelig, i stedet blir variable beløp estimert til enten deres *forventede verdi* eller *det mest sannsynlige beløpet* (IFRS 15.53). Etter innføringen av IFRS 15 er ikke utfallet av variable vederlag binært. Med dette menes det at den andelen av det variable vederlag som anses som *svært sannsynlig* skal inngå i transaksjonsprisen. Det er kun den andelen av det variable vederlaget som ikke anses å være *svært sannsynlig* å tilfalle selskapet som settes til null, dette følger av IFRS 15.53 (PWC B, 2017). På denne måten ekskluderer ikke standarden enkelte beløp. Er det stor risiko og lav sannsynlighet for at vederlaget vil tilfalle selskapet vil hele det variable vederlaget settes til null. Anses en andel av det variable vederlaget som *svært sannsynlig*, skal foretaket inkludere denne andelen i transaksjonsprisen. Dette betyr at et foretak for eksempel kan innregne 50% av det beregnede variable vederlaget, dersom foretaket kan konkludere med at det kun er denne delen som kan anses som svært sannsynlig at det ikke vil forekomme en betydelig reversering på i fremtiden (IFRS 15.IE123). Selskapet skal videre revurdere sannsynligheten til estimatet på hver rapporteringsdato.

Regnskapsmessig justering grunnet innstramming av sannsynlighetskravet

Analysen viser at innstrammingen rundt innregning av variable vederlag i transaksjonsprisen er en av de mest signifikante endringene ved IFRS 15 for bygg- og anleggsbransjen. Med "mest signifikante" menes den prinsippendringen som har ført til størst regnskapsmessig effekt i balansen. Syv selskaper

understreker at endringen fra *sannsynlig* til *svært sannsynlig* innebærer en endring i innregningen av kontrakter med kunder; Vinci Group, ACS, Kier Group, Heijmans, Ferrovial, Morgan Sindall og Royal BAM Group.

Analysen viser at **Vinci** reduserte egenkapitalen i den inngående balansen for 2018 med 125 millioner euro, netto for utsatt skatt, for å reflektere den kumulative effekten ved førstegangsinnregning av IFRS 15 (Vinci, 2019, s.122). Reduksjonen på 125 millioner euro var ikke vesentlig da den tilsvarte en reduksjon av konsernets egenkapital på 0.68%. Den kumulative effekten var et resultat av deres nye vurdering, som kreves etter IFRS 15, om at variable vederlag kun skal innregnes dersom den er *svært sannsynlig*, fra tidligere *sannsynlig* (Vinci, 2019, s.122).

ACS konsernet rapporterte at strengere innregningskriterier i den nye standarden førte til at selskapet reduserte egenkapitalen i den inngående balansen med 1 441 millioner euro, netto fra skatt (ACS, 2019, s.46). I tillegg har investeringer i tilknyttede selskap og joint ventures redusert egenkapitalen med ytterligere 272 millioner euro, netto fra skatt av samme grunn (ACS, 2019, s.46). De begrunner reduksjonen med at konsernet i henhold til tidligere veiledning innregnet variable vederlag når det fremsto som *sannsynlig* at arbeidet utført ville generere driftsinntekter (ACS, 2019, s.46). Etter innføringen av den nye standarden inntektsfører konsernet variable vederlag når det er *høyst sannsynlig* at en vesentlig reversering ikke vil finne sted (ACS, 2019, s.46). Reduksjonen i egenkapital tilsvarte 33.16% av konsernets totale egenkapital, noe som må sies å være en vesentlig reduksjon.

At variable vederlag kun medregnes i transaksjonsprisen dersom det er høyst sannsynlig at det ikke vil føre til en signifikant reversering av inntekt i fremtiden har også hatt en påvirkning på regnskapet til **Royal Bam Group**. Selskapet presiserer i notene at justeringen er en effekt som handler om timing, som reduserte resultatet etter skatt i 2017 med 26.4 millioner euro. Dette tilsvarer en negativ endring i resultat etter skatt på 197% (Royal BAM Group, 2019, s.110). Videre fikk Royal Bam Group en reduksjon i eiendeler på 87.9 millioner euro,

hvor konsernets egenkapital ble redusert med 104.9 millioner euro, en reduksjon tilsvarende 12.5% av konsernets egenkapital (Royal BAM Group, 2019, s.109).

Et selskaps soliditet viser prosentandelen av selskapets eiendeler som er finansiert av egenkapitalen (Visma, n.d). Gjeldsgrad er videre et nøkkeltall på soliditet. Justeringen av balansen for 2017 førte til at gjeldsgraden til Royal BAM Group økte fra 4.7 til 5.4 ved innstrammingen av sannsynlighetskravet for variable vederlag. Redusert egenkapital svekker soliditeten i selskapet og viser selskapets langsiktige betalingsevne. En svekket soliditet kan tolkes av regnskapsbrukeren som at den finansielle risikoen til selskapet har økt. Videre kan det påvirke foretakenes innfrielse av lånebetingelsene overfor kredittinstitusjoner, ved at selskapet får redusert kreditt eller dårligere lånevilkår (Deloitte, 2018, s.3).

	Full year 2017	Variable considerations	Full year 2017 Restated for VC
Revenue	6 604	- 52	6 552
Operating expenses	- 6 575	14 -	6 562
Operating result	29	- 38	10
Result before tax	58	- 38	20
Income tax	- 45	12 -	33
Net result for the year	13,4	- 26,4	13,0

Change in profit -197 %

Balance sheet (extract)	1 January 2017	Variable considerations	1 January 17 Restated for VC
Deferred tax assets	248,8	6,1	254,9
Trade and other receivables	1 934,5	- 92,7	1 841,8
Income tax receivable	6,2	- 1,3	4,9
Other assets	2 622,5	-	2 622,5
Total assets	4 812,1	- 87,9	4 724,2
Group equity	839,3	- 104,9	734,4
Provisions	141,9	17,0	158,9
Trade and other payables	3 004,4	-	3 004,4
Other liabilities	826,5	0	826,5
Total equity and liabilities	4812,1	-87,9	4 724,2

Gjeldsgrad (før og etter implementering IFRS 15)	4,733	5,433
Endring i egenkapital	-12,5 %	

(Royal BAM Group, Appendix B)

Noteopplysninger

Etter IFRS 15.120 skal selskapene, i notene, opplyse om det samlede beløpet for transaksjonsprisen som er fordelt på leveringsforpliktelsene som ikke er oppfylt ved slutten av regnskapsperioden. Selskapet er videre pliktig til å redegjøre for når foretaket forventer å innregne resterende vederlag for uoppfylte leveringsforpliktelser, enten på et kvantitativt grunnlag eller ved hjelp av kvalitative opplysninger (IFRS 15.120 b). For å oppfylle notekravene plikter

selskapene å opplyse om ordreboken ved regnskapsårets slutt for gjenværende transaksjonspris tilhørende uoppfylte leveringsforpliktelser.

Reconciliation of order book to transaction price to be allocated to remaining performance obligations		2018 €m
Order book (performance measure)		12,625
Less: Share of orders included within the Group's joint ventures and associates		(2,013)
Estimated orders under framework agreements included in the order book disclosure		(358)
Add: Transaction price allocated to remaining performance obligations in Infrastructure Investments*		2,641
Transaction price allocated to remaining performance obligations for the Group* (statutory measure)		12,895

(Balfour Beatty, 2019, s.46)

Tabellen over viser **Balfour Beatty** sin kvantitative avstemming av ordreboken for selskapets totale transaksjonspris som skal allokteres til gjenværende leveringsforpliktelser. Konsernet kommenterer spesifikt at ordreboken kun omfatter det ufullstendige elementet av ordre på kontrakter som er sikret. Der kontrakter er gjenstand for variable vederlag er det kun det sikrede variable elementet i en kontrakt som er inkludert i den rapporterte ordreboken, altså beløpet som er svært sannsynlig (Balfour Beatty, 2019, s.46). Unnlatsen av opplysninger om variable vederlag som ikke oppfyller sannsynlighetskravet og begrensningen fører til at brukeren av regnskapet mangler informasjon om mulig fremtidig inntekt dersom usikkerhet opphører. Ettersom at beregningen av variable vederlag baserer seg på estimater og vurderinger gjort av selskapet, er dette et element det burde vært fokusert mer på i regnskapet. Et selskap kan med andre ord ha variable vederlag av signifikant verdi for selskapet som det ikke opplyses om i notene og for brukeren av regnskapet.

Bygg- og anleggsbransjen er en bransje med lave marginer og høy usikkerhet (Dalsegg og Lindsheim, 2021). Risikobildet blir påvirket av politisk usikkerhet, renter og historisk høyt antall av konkurser (Dalsegg og Lindsheim, 2021). Samtidig er det en bransje hvor det forekommer tvister mellom byggherrer og entreprenører årlig (Dalsegg og Lindsheim, 2021). Disse risikofaktorene skaper en ekstra usikkerhet rundt variable vederlag i kontraktene. Ved å stramme inn kravet for innregning av variable vederlag oppnår man at driftsinntektene gjenspeiler det berettigede vederlaget selskapet har i bytte mot varene eller tjenestene til kunden, gjennom hele perioden. Videre vil man unngå unaturlig oppblåsning av driftsinntekter som selskapet på et senere tidspunkt må reversere, for å gjenspeile

det endelige vederlaget ved fullføring av kontraktens leveringsforpliktelse. Med andre ord blir den økonomiske inntjeningen til et selskap i tillegg reflektert på en bedre måte enn etter tidligere praksis. For brukeren av regnskapet kan effekten av det skjerpede sannsynlighetskravet gjøre at overføringen av varer eller tjenester oppfattes på en mer riktig måte enn tidligere.

Vurderingen av variable vederlag for selskap krever en stor grad av estimater. For at brukeren av regnskapet skal få tilstrekkelig informasjon må de oppfylle kravene etter IFRS 15.126. IFRS 15.126 krever at et selskap skal opplyse om forutsetninger anvendt ved “*vurdering av om et estimat av variabelt vederlag er begrenset*” (IFRS 15.126 bokstav b). Selv om syv selskaper har redusert balansen etter estimering av variable vederlag etter ny standard, er det ingen som opplyser om forutsetningene selskapet har anvendt, foruten at innregningskriteriet er skjerpet fra *sannsynlig* til *svært sannsynlig*.

4.2.4 Kontraktsendringer

På samme måte som med variable vederlag er terskelen for innregning av kontraktsendringer strammet inn. Etter tidligere standard skulle kontraktsendringer innregnes dersom det var sannsynlig at kunden ville godkjenne endringen og vederlaget som oppsto grunnet kontraktsendringene (IAS 11.13). Samtidig måtte vederlaget kunne måles på en pålitelig måte (IAS 11.13).

Ved overgangen til IFRS 15 foreligger det en kontraktsendring dersom endringen i kontraktens virkeområde eller pris godkjennes av kontraktspartene, jf. IFRS 15.8. Er ikke kontraktsendringene godkjent av kontraktspartene skal foretaket anvende den kontrakten som er godkjent av kontraktspartene, frem til kontraktsendringene blir godkjent, jf. IFRS 15.8.

Twistenivået i bygg- og anleggsbransjen er kjent for å være svært høyt. Samfunnsøkonomisk analyse AS anslo i 2018 at tvistesaker mellom entreprenører og byggherrer i Norge utgjør milliarder av kroner (Ibenholt og Kostøl, 2018, s.3). På bakgrunn av dette vil jeg videre fokusere på uavklarte krav og tredjepartskrav.

4.2.4.1 Uavklarte krav

I bygg- og anleggsbransjen kan det oppstå uforutsette hendelser som påvirker kontraktens transaksjonsbeløp, som for eksempel forsinkelser i leveringsforpliktelsen forårsaket av kunden (IAS 11.14). Et uavklart krav er en forespørsel om kompensasjon eller betaling fra kunden, for eksempel ved refusjon av uforutsette kostnader (Ferrovial, 2018, s.153). Et slikt krav resulterer ikke i noen separat leveringsforpliktelse og inngår i transaksjonsbeløpet til leveringsforpliktelsen hvor det uavklarte kravet har oppstått (Deloitte, 2018, s.178).

Etter tidligere standard inngikk et uavklart krav i transaksjonsbeløpet kun dersom *“forhandlingene hadde nådd et så framskredet nivå at det er sannsynlig at kunden vil akseptere kravet”* (IAS 11.14). Videre måtte beløpet som skulle innregnes kunne beregnes på en pålitelig måte, jf. IAS 11.14 bokstav b (PWC, 2016).

Ved implementeringen av IFRS 15 ble kravet for inntektsføring av uavklarte krav mot kunder strammet inn. En kontraktsendring i form av et uavklart krav resulterer ikke i en distinkt vare eller tjeneste til kunden. Følgelig skal endringen regnskapsføres som en kontraktsendring, og innregnes i balansen etter kravene i IFRS 15.21 bokstav b, ved å oppdatere transaksjonsprisen og selskapets måling av progresjonen i leveringsforpliktelsen (IFRS 15.21 bokstav b). Videre må selskapet vurdere eventuelle begrensninger på estimatet av variable vederlag etter IFRS 15.56 til 15.58, ved estimering av transaksjonsprisen (IFRS 15.IE43). Uavklarte krav skal dermed kun inkluderes i inntektene i den grad det er *svært sannsynlig* at inntektene ikke vil bli reversert i fremtiden, jf. IFRS 15.56 (KPMG LLP, 2014). De uavklarte kravene som ikke vurderes til å være dette ekskluderes fra vederlaget for innregning (PWC, 2016).

Endringen rundt uavklarte krav reflekterer IASB sin helhetlige tilnærming av den nye standarden for inntektsføring. Et selskap skal innregne håndhevbar rettigheter og forpliktelser som oppstår under kontrakten, jf. IFRS 15.10 (KPMG LLP, 2014). Det er totalt fire selskaper som rapporterer om endring i regnskapet

som følge av innstrammingen av uavklarte krav: Veidekke, BetonmastHæhre, Morgan Sindall og Tecnicas Reunidas SA.

Under tidligere standard inntektsførte **Veidekke ASA** uavklarte krav fra byggeprosjekter basert på det mest sannsynlige utfallet av kravet mot kundene (Veidekke, 2018). Med de nye og skjerpede kravene måtte Veidekke endre praksis til å kun innregne uavklarte krav dersom det er høyst sannsynlig at det ikke vil forekomme en reversering på et senere tidspunkt (Veidekke, 2018). Endringen påvirker primært byggeprosjekter hvor utforming av kontrakten kan medføre ulike tolkninger av omfanget og beregning av kompensasjon. Vurderingen av uavklarte krav mot kunder førte til en reduksjon på 323 millioner kroner i egenkapitalen til Veidekke (Veidekke, 2018). Reduksjonen på 323 millioner kroner tilsvarte 8.4% av selskapets totale egenkapital før justering (Veidekke, 2018).

Uavklarte krav var den eneste implementeringseffekten **BetonmastHæhre** fikk ved overgangen til IFRS 15 (BetonmastHæhre, 2019, s.36). Denne reverseringen følger av at selskapet allerede har innregnet uavklarte krav som ikke oppfyller kravet om sannsynlighet for å ikke bli reversert i fremtiden. De skjerpede kravene for uavklarte krav førte til en reduksjon av *annen egenkapital* med 200 millioner kroner, og følgelig en reduksjon av *kundefordringer og andre fordringer* med 259.8 millioner kroner (BetonmastHæhre, 2019, s.36). Som en konsekvens av reverseringen av allerede innregnet inntekt ble *utsatt skatt* i selskapet redusert med 59.754 millioner kroner. Reduksjonen av egenkapital var signifikant og halvverte selskapets *annen egenkapital*. Reduksjonen tilsvarte 6% av selskapets *totale egenkapital* ved 31.12.2017.

Tecnicas Reunidas SA opplyser at endringen i kriterier førte til en forsinkelse i inntektsføringen av uavklarte krav fra kontrakter med kunder. Den negative påvirkningen førte til at Tecnicas Reunidas SA reduserte den inngående balansen for *kontraktseiendelene* med 43.031 millioner euro og *opptjent egenkapital* med 34.425 millioner euro, noe som tilsvarte en reduksjon av *total egenkapital* med 7.4% (Tecnicas Reunidas SA, 2019, s.23).

Som tallene fra selskapene viser, har innstramningen av kontraktsendringer og uavklarte krav fra kunder resultert i at inntekter regnskapsføres senere under IFRS 15 enn under tidligere standarder. Dette henger i stor grad sammen med at kravene er uavklarte og inneholder et variabelt element hvor sannsynlighetskravet er skjærpet. På denne måten unngår man innregning av betingede kontraktseiendeler som inneholder risiko for å ikke tilflyte foretaket.

4.2.4.1 Tredjepartskrav (refusjoner fra tredjepart og forsikringer)

Etter IAS 11 var det tillatt med innregning av forventede kostnadsrefusjoner som følge av krav mot en tredjepart, dersom det var *sannsynlig at kravet ville bli akseptert* og kunne måles på en *pålitelig måte*. Tredjepartskrav (som forsikringsdekning og krav om kostnadsrefusjon) omfattes ikke av tilsvarende bestemmelser i IFRS 15. Dette følger av IFRS 15.47: *“Transaksjonsprisen er det vederlaget som et foretak forventer å være berettiget til i bytte mot overføring av avtalte varer eller tjenester til en kunde, bortsett fra beløp som mottas på vegne av tredjeparter (for eksempel visse omsetningsavgifter).”* (IFRS 15.47).

Etter overgangen til ny regnskapsstandard, må et selskap, for å innregne en eiendel i balansen for refusjoner fra tredjepart, overholde kravene i IAS 37. Etter IAS 37.53 *“... skal refusjoner innregnes når, og bare når, det er så godt som sikkert at refusjonen vil bli mottatt dersom foretaket gjør opp plikten”* (IAS 37.53). Kravet for innregning etter IAS 37 er strengere enn sannsynlighetskravet etter tidligere standard i IAS 11.

Tredjepartskrav har ofte en rekke variabler som er gjenstand for forhandlinger, med en rekke mulige utfall. Selv om en entreprenør har betydelig erfaring med å forhandle krav, kan det være utfordrende å hevde at krav fra uavhengige kunder har prediktiv verdi for forhandlingene med andre kunder (PWC B, 2017). Dette er et område i standardene for inntekt som krever betydelig skjønn. Sett i sammenheng med at IAS 37 kun tillater at krav fra tredjepart kan innregnes som en eiendel når det er *så godt som sikkert* at tilbakebetalingen vil bli mottatt dersom foretaket gjør opp forpliktelsen, skiller dette seg fra de vanlige kriteriene for innregning av eiendeler. Det vanlige kriteriet for innregning krever at tilførselen

av fremtidige økonomiske fordeler er *sannsynlig*. Antagelig var standardsetterne bekymret for å la selskaper innregne en usikker eiendel tilknyttet en forpliktelse med usikkert tidspunkt og beløp, og besluttet derfor å gjøre innregningskriteriet strengere for denne typen eiendeler (Picker et al., 2016, s.116). Dette for å unngå variasjon i balansen, ettersom disse kravene krever betydelig skjønn.

Blant selskapene i undersøkelsen er det kun to selskaper som har hatt justeringer tilknyttet tredjepartskrav ved overgangen til IFRS 15; Kier Group og Galliford Try plc.

Selskapet som hadde størst regnskapsmessig effekt ved overgangen til ny standard på grunn av tredjepartskrav var **Kier Group**. Selskapet fikk en reduksjon i opptjent egenkapital som følge av innstramming av krav fra tredjepart på 21.58 millioner pund og 4.42 millioner pund i reduksjon av *deferred tax liability (DTL)*. Reduksjonen av opptjent egenkapital tilsvarte en reduksjon av selskapets *totale egenkapital* på 3,6% (Kier Group, 2020, s.189). Totalt fikk selskapet en reduksjon i balansen tilknyttet tredjepartskrav på 26 millioner pund (Kier Group, 2020, s.189).

Den eneste regnskapsmessige effekten **Galliford Try plc** fikk ved overgangen til ny standard var innstramming av tredjepartskrav. Endringen førte til en reduksjon av *opptjent egenkapital* på 28.7 millioner pund, tilsvarende en reduksjon på 3.7% av konsernets *totale egenkapital*. Konsernet fikk en økt DTA på 6 millioner pund ved overgangen, dette som en følge av reduksjonen i *Trade and other receivables (kundeordringer og andre fordringer)* på 31.7 millioner pund av allerede innregnede krav som ikke tilfredsstillt kravene etter IAS 37. Videre økte selskapets *Trade and other payables (leverandørgjeld og annen gjeld)* med 3.7 millioner pund.

Innstramming av kravet for innregning førte til at selskaper med tredjepartskrav måtte redusere tidligere innregnede *kontraktseiendeler* og *opptjent egenkapital*, og forskyve innregningen til fremtidige perioder når usikkerheten rundt refusjon er fjernet. Selv om man etter tidligere standard skulle innregne tredjepartskrav

dersom forhandlingene var kommet så langt at det var sannsynlig at kravet ville bli akseptert, jf. IAS 11.14, har kravet blitt strengere ved overgangen til IAS 37. Som tidligere beskrevet har tredjepartskrav ofte en rekke variabler som er gjenstand for forhandlinger og kan inneholde en rekke mulige utfall. Effekten av et strengere innregningskriterie er at det ikke innregnes inntekt som på et senere tidspunkt viser seg å ikke komme selskapet til gode.

4.2.5 Måling av progresjon

Selv om det ikke ser ut til å være noen forskjell i de anbefalte metodene for å måle progresjon av utført arbeid og inntekten som skal regnskapsføres i henhold til IFRS 15, må selskapene bestemme om en input- eller output-metode viser leveringsforpliktelsen på en *best mulig måte* i henhold til kontrakten (KPMG LLP, 2014). Selskapet må bruke den metoden for måling av progresjon som *best beskriver* overføringen av kontroll (KPMG LLP, 2014). Etter IAS 11 skulle foretaket måle fullføringsgraden av en kontrakt ved å ta i bruk den metoden som målte utført arbeid på en *pålitelig måte* (IAS 11.30). Veiledningen om måling av progresjon har endret seg fra at fullføringsgraden skal måles etter en metode som måler på en *pålitelig måte* til at standarden krever at leveringsforpliktelsen skal måles på en *best mulig måte* (KPMG LLP, 2014). Videre er det et krav etter IFRS 15.40 om at metoden for måling av progresjon skal brukes konsekvent på lignende leveringsforpliktelser og under lignende omstendigheter. Dette kan føre til at noen entreprenører må endre metoden som brukes for å måle fremgang i henhold til den nye standarden. Konsekvensen av dette er igjen at vi kan få en utsettelse eller akselerasjon av inntekter og resultat sammenlignet med tidligere praksis, avhengig av hvordan bytte av metode påvirker fullføringsgraden av leveringsforpliktelsen (KPMG LLP, 2014).

Endringen rundt valg av metode for måling av fullføringsgrad på leveringsforpliktelser er noe de færreste selskapene i utvalget fremhever i notene. Totalt er det fire selskaper som kommenterer rundt dette: Kier Group, Royal BAM Group, Ferrovial og Morgan Sindall.

Tidligere benyttet **Kier Group** en output metode for måling av progresjon som baserte seg på ekstern verdivurdering av kontrakter tilknyttet byggevirksomhet (Kier Group, 2020, s.189). Kier Group har ved implementering av den nye veiledningen valgt å bruke input metode for måling som baserer fullføringsgraden på kostnader påløpt til dato, i forhold til de estimerte samlede kostnadene (Kier Group, 2020, s.189). Valget om å bytte fra en metode som baserer seg på utdata til en metode som baserer seg på inndata, begrunner selskapet med at denne metoden reflekterer overføringen av kontroll til kunden på en best mulig måte (Kier Group, 2020, s.189). Ved å bytte metode fant selskapet at kontraktene hadde en gjennomsnittlig lavere fullføringsgrad sammenlignet med tidligere metode. Dette førte til at selskapet reduserte egenkapitalen med 28.1 millioner pund, noe som tilsvarte en reduksjon av total egenkapital i konsernet med 4.7% (Kier Group, 2020, s.189).

Det andre selskapet som fikk en regnskapsmessig effekt ved endring av metode for måling av progresjon, var **Royal BAM Group**. Selskapet brukte ved tidligere standard både output og input metode for å måle progresjon. Kravet om en konsekvent bruk av metode for innregning av inntekt over tid på lignende kontrakter i konsernet gjorde at et datterselskapet som brukte en output metode måtte bytte til samme metode som resten av selskapet. Endring av metode i datterselskapet førte til en reduksjon av *kontraktseiendelene* for 2017 i konsernet på 12.8 millioner euro, tilsvarende en reduksjon av selskapets totale *kundefordringer og andre fordringer* med 0.7% (Royal BAM Group, 2019, s.108). Endringen hadde ikke noen regnskapsmessig effekt på konsernets egenkapital.

Ferrovial har valgt å måle fremgang etter output metoden for måling av kontrakter hvor kontroll overføres til kunden over tid (Ferrovial, 2018, s.147). Etter tidligere praksis tok selskapet kun i bruk output metode på alle typer kontrakter selv om dette ikke var den best egnede metoden for å måle progresjonen. Etter ny standard har selskapet valg å anvende en input metode hvor fremgang måles etter kostnader påløpt i forhold til totale kostnader på kontrakten. Denne metoden brukes kun på enkelte komplekse engangskontrakter, der en enkelt pris er angitt for hele kontrakten og det ikke er mulig å dele opp i enkelte

leveringsforpliktelser for å måle fremgangen (Ferrovial, 2018, s.147). Anvendelse av ny standard ga opphav til endring av metode for innregning på enkelte kontrakter, og førte til en negativ effekt på egenkapitalen til konsernet på 34 millioner euro, tilsvarende en reduksjon på 0,5% av selskapets egenkapital (Ferrovial, 2018, s.147). Som følge av reduksjonen av allerede innregnet egenkapital fikk selskapet en økning i DTA på 7.5 millioner euro, en fremtidig skattemessig fordel.

Morgan Sindall bemerker i sin årsrapport at en av de mest signifikante endringene ved implementeringen av IFRS 15 er kravet om konsekvent bruk av samme metode for måling av progresjon (Morgan Sindall, 2019, s.89). Selskapet har valgt å bruke output metoden for å måle alle kontrakter som inntektsføres over tid (Morgan Sindall, 2019, s.89). Selv om selskapet rapporterer at konsist valg av metode for måling av progresjon var av betydning, melder selskapet at endringen ikke hadde en regnskapsmessig effekt (Morgan Sindall, 2019, s.90). Dette antyder at alle kontrakter som var utsatt for endring av metode var avsluttet ved overgangen til regnskapsåret for implementering.

Ved at selskapene er pliktig til å bruke en konsekvent metode for måling av progresjon oppnår man flere effekter. Det første er at det blir enklere for brukeren av regnskapet å få en forståelse for hvordan progresjonen på kontrakter måles og innregnes. Det andre er at målingen av fremgang blir mer konsekvent på tvers av kontrakter. Dermed blir det også enklere å sammenligne prosjekter innad i samme konsern. Dette vil videre føre til at man unngår at selskaper bevisst kan styre inntektene i perioder ved å manipulere metode for fullføringsgrad, slik at inntektene øker i dårlige perioder og ledelsen oppnår prestasjonsbaserte bonuser. Det at både Royal BAM Group og Kier Group får en redusert egenkapital ved å bytte til den best egnede metoden for måling av progresjon kan antyde at selskaper tidligere har brukt metoder som har fremskyndet inntekten på kontrakter, og ikke brukt en metode som reflekterer overføringen av kontroll til kunden.

4.2.6 Kontraktskostnader

4.2.6.1 Kostnader knyttet til inngåelse av en kontrakt

Etter tidligere standard kunne kostnader som var direkte knyttet til å sikre kontraktsinngåelse balanseføres dersom kostnaden kunne *identifiseres separat* og måles på en *pålitelig* måte, samtidig måtte det være *sannsynlig* at kontrakten ble inngått (IAS 11.21). Under IFRS 15 kan inkrementelle kostnader som relaterer seg til en fremtidig aktivitet i kontrakten innregnes som en eiendel i balansen når det er sannsynlig at den vil bli gjenvunnet (IFRS 15.96). Det er kun inkrementelle kostnader knyttet til inngåelse av en kontrakt som kan balanseføres, med dette menes de kostnadene som selskapet ikke ville ha pådratt seg hvis kontrakten ikke var inngått, jf. IFRS 15.91 til 15.93 (EYGM Limited, 2021, s.358).

Ved overgangen til IFRS 15 var det to selskaper i undersøkelsen som justerte balansen knyttet til kostnader påløpt ved inngående av en kontrakt; Royal Bam Group og Morgan Sindall.

Balance sheet (extract)	1 January 2017	Bid fees	1 January 2017 Restated for Bid fees
Deferred tax assets	248,8	1,60	250,4
Trade and other receivables	1 934,5	-	1 934,5
Income tax receivable	6,2	-	6,2
Other assets	2 622,5	-	2 622,5
Total assets	4 812,1	1,60	4 813,7
Group equity	839,3	4,90	834,4
Provisions	141,9	-	141,9
Trade and other payables	3 004,4	6,50	3 010,9
Other liabilities	826,5	-	826,5
Total equity and liabilities	4812,1	1,60	4 813,7

(Royal Bam Group, Appendix B)

Royal BAM Group rapporterer at implementeringen av IFRS 15 førte til en reduksjon i egenkapitalen på 4.9 millioner euro, tilsvarende 0.6% av selskapets totale egenkapital (Royal BAM Group, 2019, s.109). Som følge av reduksjonen i egenkapital har selskapet fått en økning i *kontraktsforpliktelsene* med 6.5 millioner euro og en økning i DTA på 1.6 millioner euro, en fremtidig skattemessig fordel. Endringen i balansen til Royal BAM Group henføres til budgebyr tilknyttet offentlige-private partnerskapsprosjekter vunnet av selskapet (Royal BAM Group, 2019, s.108). Disse kostnadene ble tidligere innregnet ved kontraktsinngåelse, men blir nå balanseført i byggefasen for prosjektet (Royal BAM Group, 2019, s.108). Grunnen til at kontraktsgebyrene mottatt fra kunder

blir omklassifisert som en kontraktsforpliktelse og ikke fjernes fra balansen, er at konsernet har mottatt gebyrer tilhørende en leveringsforpliktelse før konsernet har oppfylt deres leveringsforpliktelse i forhold til kundekontrakten, jf. IFRS 15.106. Etterhvert som selskapet oppfyller leveringsforpliktelsen, vil kontraktsforpliktelsene omregnes til *opptjent egenkapital*.

Kostnader som relaterer seg til en fremtidig aktivitet på en kontrakt innregnes som en eiendel på tidspunktet hvor det er sannsynlig at de vil bli dekket. Denne spesifiseringen i IFRS 15 førte til en reduksjon av **Morgan Sindall's** *kontraktseiendeler* med 3.6 millioner pund (Morgan Sindall, 2019, s.90).

Bytte av ordlyden fra *sannsynlig* etter gammel standard til *forventes å bli gjenvunnet*, virker ikke å ha den største betydningen på selskapers praksis for innregning av kostnader tilknyttet inngåelse av kontrakter. Påvirkningen vi ser hos selskaper skyldes den nye konkretiseringen av hvilke kostnader som skal balanseføres og direkte kostnadsføres.

4.2.6.2 Mobiliseringskostnader

Mobiliseringskostnader er kostnader som er nødvendige for å implementere en kontrakt (Ferrovia, 2018, s.154). Etter ny standard skal disse kostnadene balanseføres dersom det er sannsynlig at de vil gjenvinnes i fremtiden, og dersom de ikke inkluderer kostnader som normalt ville blitt generert for selskapet dersom kontrakten ikke hadde blitt vunnet (Ferrovia, 2018, s.154). De kostnadsføres gradvis på grunnlag av andelen faktisk produksjon av estimert total produksjon under hver kontrakt.

Den nye veiledningen rundt hvilke kostnader for inngåelse av kontrakter som kan bli balanseført førte også til en negativ regnskapsmessig effekt for **Kier Group**. Enkelte kostnader som konsernet tidligere hadde balanseført kunne ikke lenger inkluderes i balansen, og det ble dermed foretatt en justering for å fjerne disse eiendelene. Selskapet følger nå den nye veiledningen hvor utgifter påløpt for å inngå en kontrakt, uavhengig av om kontrakten ble inngått, kostnadsføres når de påløper, med mindre disse kostnadene eksplisitt kan belastes kunden uavhengig av

om kontrakten er inngått (Kier Group, 2019, s.121). Kier Group måtte redusere mobiliseringskostnadene i balansen fordi selskapet, etter tidligere praksis, balanseførte disse kostnadene på tidspunktet det var sannsynlig at kontrakten ville bli tildelt konsernet (Kier Group, 2018, s.119). Ettersom kunden ikke har oppnådd en fordel av mobiliseringskostnadene i seg selv kan ikke disse kostnadene balanseføres ved inngåelse. Gebyrer selskapet mottar fra kunden som tilhører mobilisering blir ikke lenger separat balanseført, men inngår i den totale transaksjonsprisen og innregnes over kontraktsperioden. Selskapet reduserte egenkapitalen med 5.8 millioner pund, tilsvarende 1% av selskapets totale egenkapital som følge av ny og bedre veiledning (Kier Group, 2019, s.189).

Effekten av overgangen til IFRS 15 på mobiliseringskostnader er at det kun er de utgiftene som er direkte tilknyttet oppfyllelse av en kontrakt som blir balanseført, så lenge de er forventet å bli gjenvunnet, jf. IFRS 15.95b og c. Dette fører til at mobiliseringskostnader blir balanseført i takt med progresjonen av leveringsforpliktelsen, og derav balanseført på et senere tidspunkt enn etter tidligere standard.

4.2.7 Tidspunktet for innregning

4.2.7.1 Inntektsføring over tid eller på et tidspunkt

Etter overgangen til IFRS 15 har overføringen av kontroll blitt fokus for innregning. Et foretak skal inntektsføre en driftsinntekt på tidspunktet når foretaket oppfyller en leveringsforpliktelse (IFRS 15.31). En leveringsforpliktelse oppfylles på det tidspunktet hvor kunden oppnår kontroll over varen eller tjenesten (IFRS 15.31).

Ved tidligere standard skulle kontrakter som involverte installering eller service på allerede fullførte leveringsforpliktelser innregnes etter IAS 18. Disse kontraktene skulle inntektsføres av selskapet på tidspunktet hvor risiko og fordeler ble overført til kunden, jf. IAS 18.14. Det eneste selskapet med denne typen kontrakter ved overgangen til IFRS 15 var **Keller Group**. Ved overgangen til IFRS 15 kvalifiserer disse kontraktene, som tidligere hadde blitt innregnet etter fullført-kontraktsmetode, til å bli innregnet over tid, jf. IFRS 15.35 (Keller Group,

2019, s.89). Endringen i tidspunkt for inntektsføring var Keller Group's eneste justering i balansen ved implementeringen av IFRS 15. Endringen i regnskapsprinsipp førte til en justering av den inngående balansen for opptjent egenkapital (retained earnings) med 2.3 millioner pund, tilsvarende en økning i 0.49% av selskapets egenkapital (Keller Group, 2019, s.89). Bakgrunnen for at disse kontraktene ble inntektsført over tid er at selskapet har rett til betaling for det arbeidet som er levert til dags dato, samtidig som arbeidet ikke skaper en eiendel med alternativ bruk for konsernet, jf. IFRS 15.35 bokstav a og c (Keller Group, 2019, s.89).

En effekt av overgangen til IFRS 15 er at inntektsføringen bedre reflekterer verdiskapningen til selskapet enn inntektsføringen etter metoden for fullført kontrakt. Samtidig følger inntektsføringen overføring av kontroll, fremfor overføring av risiko. Keller Group er det eneste selskapet med endring i regnskapsprinsipper tilknyttet tidspunktet for innregning som ikke omhandler fast eiendom. Dette gjør det vanskelig å konkludere med at overgangen til IFRS 15 har ført til innregning av inntekt på et tidligere stadiet i bygg- og anleggsbransjen. Videre vil dette også avhenge av hvilke type kontrakter selskapene inngår.

4.2.7.2 Fast eiendom

Etter IFRIC 15 var periodiseringen av inntekter ved avtale om bygging av fast eiendom basert på i hvilken grad kunden kunne påvirke bygningsmessige elementer som ble ansett som viktig ved eiendommen, enten før eller underveis, jf. IFRIC 15.12. Periodiseringen etter tolkningsstandarden IFRIC 15 ble avgjort av påvirkningsmulighetene til kunden. Som følge av veiledningen var tidligere praksis i bygg- og anleggsbransjen at boligprosjekter ble inntektsført på tidspunktet for kontraktsfestet levering til kjøper, altså ved hjemmelsoverføring (PWC C, 2017).

Ved overgangen til IFRS 15 ble det iverksatt en ny praksis i forhold til periodisering av inntekt. For at et selskap skal kunne inntektsføre over tid kreves det etter steg 5 at ett av de tre vilkårene i IFRS 15.35 er oppfylt. Videre vil det være viktig i vurderingen å se på om de kontraktsmessige vilkårene tillater kunden

å kansellere, innskrenke eller vesentlig endre kontrakten. Dersom det er tilfelle at en slik omstendighet kan oppstå, må man se på selskapets rett til å motta tilstrekkelig kompensasjon for arbeidet som er utført (Deloitte B, 2014). Bygging av fast eiendom, som leiligheter, har sjelden en alternativ bruk for entreprenørene, videre er det begrensede muligheter for foretakene til å enkelt endre eiendelene for annen bruk etter ferdigstillelse, jf. IFRS 15.36. Om selskapet har rett til å kreve betalt for leveranse til dagens dato, avhenger av kontraktens vilkår (PWC C, 2017). Vurderingen av om en inntekten skal innregnes over tid eller på et tidspunkt vil ofte avhenge av en nøyaktig analyse av kontraktvilkårene. Ved bygging av fast eiendom vil entreprenørene ofte se at kontraktene i de fleste tilfeller oppfyller kravene etter IFRS 15.35(c), og avtalen kan inntektsføres over tid (Deloitte B, 2014).

Overgangen til ny standard har ført til endret praksis i bransjen, der flere entreprenører i bygg- og anleggsbransjen nå kan inntektsføre standardiserte boligprosjekter over tid. Dette har videre ført til at selskaper inntektsfører inntekt fra kontrakter med kunder på et tidligere tidspunkt enn etter gammel standard.

Analysen viser også at **Veidekke ASA** økte resultatet før skatt med 198 millioner kroner ved justering av regnskapet for 2017, og økte egenkapitalen til selskapet med 475 millioner kroner, tilsvarende en økning i konsernets egenkapital på 18% (Veidekke ASA, 2019, s.37). Endringen kom som følge av at boligprosjekter i Danmark og Sverige etter tidligere standard ble inntektsført på tidspunktet for kontraktsfestet levering til kjøperen. Etter overgangen til IFRS 15 ble disse prosjektene innregnet etter fullføringsgraden, basert på estimert sluttresultat, ferdigstillelsesgrad eller salgsgrad basert på type boligprosjekt og hvilke land prosjektet foregår i (Veidekke ASA, 2019, s.37).

Income Statement - Veidekke Group

Figures in NOK million	2017	Adjustment IFRS 15			2017 restated	
		Property	Construction	Total		
Revenue	30 281	1 024	-	130	894	31 175
Operating expense	- 28 839	861	-	-	861	- 29 700
Share of net income from joint ventures	334	35	-	-	35	369
Depreciation/impairment	- 524	-	-	-	-	- 524
Operating profit (EBIT)	1 252	198	-	130	68	1 320
Net financial items	7	-	-	-	-	7
Pre-tax profit	1 259	198	-	130	68	1 327
Income tax expense	- 140	9	-	27	18	- 122
Post-tax profit	1 119	189	-	103	86	1 205

STRABAG SE på sin side har mer enn tredoblet EBIT fra 62.5 millioner euro i 2017 til 198.69 millioner euro i 2018. De regnskapsmessige endringene skyldes en fordeling av økt salg av eiendomsprosjekter og endring i regnskapsprinsipper av boligprosjekter under IFRS 15, grunnet endret tidspunkt for innregning (STRABAG SE, 2019, s.167). Prosjektene oppfyller kravene etter IFRS 15.35c, ettersom at de kontraktmessige avtalene utelukker muligheten for alternativ bruk og det eksisterer rett til betaling inkludert fortjenestemargin på arbeidet som er utført (STRABAG SE, 2019, s.189). Som tabellen under viser, førte endringen av tidspunktet for innregning til at selskapet økte den inngående balansen for opptjent egenkapital med 29 millioner euro. Dette tilsvarte en økning med 3.07% (STRABAG SE, 2019, s.189).

T€	31.12.2017	Remeasurement under IFRS 15	01.01.2018
Assets			
Equity-accounted investments	350 013	3 399	353 412
Inventories	1 137 805	-	1 137 805
Contract assets	-	32 247	32 247
Trade receivables	2 532 919	-	2 532 919
Equity and liabilities			
Contract liabilities	-	-	-
Trade payables	3 402 367	-	3 402 367
Retained earnings	945 090	29 030	974 120
Deffered taxes	24 230	6 616	30 846
Change in retained earnings	3,07 %		

(STRABAG SE, Appendix B)

Som følge av overgangen til IFRS 15 vil inntektsføringen reflektere verdiskapningen entreprenøren skaper i fremdriften av prosjektene. Spesielt vil dette påvirke store byggeprosjekter som strekker seg over flere regnskapsperioder, hvor selskapene nå inntektsfører kontrakten over tid fremfor å vente til bygningsarbeidet er ferdig, og hjemmelen overlevert. Etter overgangen fra IFRIC 15 til IFRS 15 vil inntekter innregnes på et tidligere stadie. Dette kan påvirke selskapenes finansielle covenants overfor kredittinstitusjoner, med at selskapet får økt kreditt eller bedre lånevilkår (BDO, 2018).

4.2.8 Vesentlig finansieringselement

Etter IFRS 15.60 skal transaksjonsprisen justeres dersom kontrakten inneholder et vesentlig finansieringselement. Et praktisk og viktig unntak finner vi i IFRS

15.63. Dette er en forenkling av regelverket som gjør at man, dersom det er mindre enn et år mellom betaling av vederlaget og levering av varen eller tjenesten, ikke anser differansen mellom betaling og levering som et vesentlig finansieringselement (Rosenblad, 2014). Etter tidligere standard skulle en inntekt diskonteres dersom det var en betydelig forskjell i tid mellom levering og betaling (IAS 18.11). En markedsrente brukes for å bestemme inntektsbeløpet som skal innregnes fra leveringsforpliktelsen, samt renteelementet som skal bokføres over tid (PWC, 2016). Forskjellen mellom virkelig verdi og det nominelle beløpet ble innregnet som renteinntekt.

Det har ikke skjedd noen spesifikk endring for behandling av vesentlig finansieringselement i en kontrakt ved overgangen til IFRS 15. Forskjellen fra tidligere standard er at IFRS 15 gir en betydelig bedre veiledning og beskrivelse av håndteringen av et vesentlig finansieringselement, noe som kan føre til at enkelte selskaper får en endring i regnskapet.

Totalt er det syv selskaper som kommenterer overgangen fra tidligere standard til IFRS 15 når det kommer til vesentlig finansieringselement: Heijmans, Porr, BetonmastHæhre, STRABAG SE, Kier, Morgan Sindall og Royal BAM Group.

Det eneste selskapet med en endring i regnskapet grunnet dette var **STRABAG SE**. Selskapet fikk en overføring av inntekt fra *inntekt (revenue)* til *netto renteinntekter (net interest income)*. Overgangen til IFRS 15 førte dermed kun til en omklassifisering i resultatregnskapet for 2018, mens *netto driftsinntekt (net income)* forble uendret. Som en effekt av omplasseringen ble EBIT redusert med 5.932 millioner euro.

TE	Consolidated financial statements 31.12.2018		Consolidated financial 31.12.2018 without IFRS 15	
		Transfer under IFRS 15		transfer
Revenue	15 221 832	-	58 142	15 163 690
Changes in inventories	-	66 328	1 117	65 211
Other operating income		222 977	51 093	274 070
Construction materials, consumables and services used	-	10 125 771	-	10 125 771
Share of profit or loss of equity-accounted investments		83 176	-	83 176
EBIT		558 215	5 932	552 283
Net interest income	-	27 432	5 932	21 500
EBT		530 783	-	530 783
Income tax expense	-	167 999	-	167 999
Net income		362 784	-	362 784

(STRABAG SE, Appendix B)

De resterende seks selskapene benytter seg av unntaket etter IFRS 15.63, hovedsakelig fordi perioden mellom oppfyllelse av leveringsforpliktelse og betaling av kunden alltid er mindre enn et år. For eksempel begrunner **BetonmastHæhre** bruken av unntaket med at foretaket ved kontraktsinngåelse av de fleste kontrakter forventer at perioden mellom leveransen til kunden og tidspunktet for betaling fra kunden vil være på ett år eller mindre (BetonmastHæhre, 2019, s.36). Selskapet har en normal kredittid på 28 dager, og fakturering skjer normalt i takt med utførelsen av arbeidet i henhold til avtalte betalingsplaner (BetonmastHæhre, 2019, s.63). På bakgrunn av dette har konsernet vurdert at det i praksis ikke eksisterer vesentlige finansieringselementer i kontraktene de utsteder, da perioden fra innregning til betaling i all hovedsak vil være ett år eller mindre (BetonmastHæhre, 2019, s.52).

Styret (IASB) innførte dette praktiske unntaket for å forenkle anvendelsen av et vesentlig finansieringselement i IFRS 15 (EYGM, 2021, s.179). Samtidig vil effekten av et vesentlig finansieringselement med en varighet på mindre enn et år være svært begrenset, spesielt med lave markedsrenten (EYGM, 2021, s.179). Dette unntaket har med andre ord svært begrenset effekt på regnskapet og for brukeren av regnskapet.

4.2.9 Tapskontrakter

Under IAS 11 ble det beskrevet hvordan man behandler forventede underskudd på kontrakter, hvor man etter IAS 11.36 skulle, dersom det var sannsynlig at de totale kontraktskostnadene ville overstige de totale kontraktsinntektene, kostnadsføre det forventede underskuddet umiddelbart (Deloitte, 2015).

Denne veiledningen er ikke blitt videreformidlet til IFRS 15. Når det kommer til å vurdere om en kontrakt i virkeområdet til IFRS 15 er en tapskontrakt, tar man i bruk IAS 37 *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets*, dette følger av IAS 37.5 bokstav g og IFRS 15.BC296. Etter IAS 37.66 er det kun *uunngåelige kostnader* for å oppfylle de kontraktsmessige forpliktelsene som skal vurderes av foretaket.

Overgangen til IFRS 15 førte til en endring hvor det kun er de *uunngåelige kostnadene* som påløper for selskapet som er relevant, i motsetning til tidligere, hvor man tapsførte alle kostnader (KPMG LLP, 2014, s.10). Punkt 68A i IAS 37 ble utgitt i mai 2020, og er dermed ikke aktuell for regnskapsperioden denne oppgaven fokuserer på. Grunnlaget for den nye paragrafen er derimot aktuell, ettersom IAS 37 før denne paragrafen ikke spesifiserte hvilke kostnader som skulle inkluderes i fastsettelsen av kostnaden for å oppfylle en kontrakt (IFRS Foundation, 2018). Den manglende veiledningen om hvilke kostnader som skulle inkluderes i beregningen av avsetningen på tapskontrakter, førte til forskjellige syn om hvilke kostnader selskapene skulle inkludere (IFRS Foundation, 2018). Videre førte den manglende veiledningen til usikkerhet rundt vurderingen av *uunngåelige kostnader* på tapskontrakter. Det har derfor blitt anvendt to ulike modeller i praksis:

- *Full kostnad*: Tapskontrakten inkluderer alle kostnader som enheten ikke kan unngå fordi selskapet har inngått kontrakten (KPMG LLP, 2014).
- *Inkrementelle kostnader*: Selskapet inkluderer kun kostnader som det ikke ville pådratt seg hvis selskapet ikke hadde inngått kontrakten (IFRS Foundation, 2018).

Den nye endringen i IAS 37.68A fra 2020 tydeliggjør at kostnadene for å oppfylle en kontrakt omfatter både de inkrementelle kostnadene og andre kostnader som er direkte henførbare til kontrakten. **Royal Bam Group** kommenterer i sin årsrapport at de har, grunnet IFRIC sine foreslåtte endringer i *exposure draft* og usikkerheten om valg av metode på dette tidspunktet (2019), valgt å videreføre bruken av direkte kontraktskostnad ved måling av avsetningen for tapskontrakter (Royal Bam Group, 2019, s.108). Dette gjør selskapet med utgangspunkt i vurderingen om at en kontrakt vurderes som en helhet. Dersom en kontrakt inneholder både en tapsgivende leveringsforpliktelse og en lønnsom leveringsforpliktelse påvirker dette vurderingen ved at man kun tapsfører kontrakten dersom kontrakten som en helhet går med et tap for selskapet. Den helhetlige vurderingen har gjort at selskapet har fått en begrenset regnskapsmessig effekt fra tidligere standard (Royal Bam Group, 2019, s.108).

Et annet selskap som kommenterer overgangen til IAS 37 er Heijmans. Selskapet anser de ulike endringene fra IAS 11 til IAS 37 til å ha en påvirkning på tapsavsetningen fra tidligere standard. Videre kommenterer selskapet at utfallet fra IASB sitt utkast til ny standard avgjørende for om selskapet endrer regnskapsprinsipp eller ikke (Heijmans, 2019, s.112).

Før IASB vedtok det nye utkastet, og innføringen av paragraf 68A, var det stor forvirring i markedet rundt hvilke kostnader som inngikk i *uunngåelige kostnader* etter IAS 37. Regnskapsåret 2022 er første regnskapet som leveres med en tydelig og spesifisert veiledning om hva som inngår i *uunngåelige utgifter*. Dette kan føre til en endring i avsetninger for tap for selskaper som har valgt å kun vurdere en tapskontrakt for inkrementelle kostnader.

En konsekvens av overgangen til IAS 37 ved behandling av tapskontrakter var at man fikk en reklassifisering, hvor avsetninger for tap relatert til kontrakter med kunder ikke lenger var en del av *kontraktsforpliktelser* eller *annen gjeld*, men i stedet ble balanseført under *avsetninger (provisions)*. Dette førte til en økning i avsetninger for selskapet som var i besittelse av tapskontrakter i 2018, sammenlignet med tidligere standard.

Royal Bam Group er et av selskapene som har fått en regnskapsmessig effekt tilknyttet reklassifiseringen av *avsetninger for tap*. I henhold til IFRS 15 omklassifiseres avsetninger for tapskontrakter fra netto kontraktsposisjon til en egen avsetning for tapskontrakter. Reklassifiseringen førte til at selskapets avsetninger økte med 68 millioner euro. 44.5 millioner av dette var tilknyttet reklassifisering av tapskontrakter og 23.5 millioner var tilknyttet den nye, helhetlige vurderingen av kontrakter (Royal Bam Group, 2019, s.109).

Impact on the consolidated statement of financial position due to provisions:

In € m

Balance sheet (extract)	1 January 2017	Provisions	1 January 2017 Restated for provisions
Deferred tax assets	248,8	-	248,8
Trade and other receivables	1 934,5	23,5	1 958,0
Income tax receivable	6,2	-	6,2
Other assets	2 622,5	-	2 622,5
Total assets	4 812,1	23,5	4 835,6
Group equity	839,3	-	839,3
Provisions	141,9	68,0	209,9
Trade and other payables	3 004,4	44,5	2 959,9
Other liabilities	826,5	0	826,5
Total equity and liabilities	4812,1	23,5	4 835,6

(Royal BAM Group nv, Appendix B)

Effekten av å reklassifisere avsetninger for tapskontrakter er at regnskapets funksjon forbedres gjennom tydeligere og mer rettvise informasjon til brukeren av regnskapet. Tidligere inngikk tap på kundekontrakter som ikke var realisert inn under *annen gjeld* i balansen. Ved å flytte avsetninger for tapskontrakter inn på en egen regnskapslinje vil man oppnå at brukeren av regnskapet får full informasjon om selskapets avsetning for tapskontrakter. Overgangen til IAS 37 fra IAS 11 har dermed ikke hatt noen effekt på aktiviteten i selskapene ved regnskapsåret 2018, sett bort fra reklassifiseringen av tapskontrakter i balansen.

4.2.10 Notekrav

Hovedkritikken mot tidligere standard omhandlet i stor grad manglende notekrav. Tidligere var det samlede antallet paragrafer som omhandler notekrav for inntektsføring 11, fordelt over tre standarder (IAS 11.39-45, IAS 18.35-36 og IFRIC 15.20-21), mens IFRS 15 på sin side har 20 paragrafer (IFRS 15.110-129). Det lave antallet notekrav i tidligere standard førte til at selskaper hadde mangelfull og lite informasjon om regnskapspostene som omhandlet driftsinntekter i årsregnskapet (IFRS 15.BC460). De manglende opplysningene gjorde at regulatorer (finanstilsynet, skatteetaten etc.) og brukerne av regnskapet fant notene til å være utilstrekkelig og manglende på opplysninger om sammenhengen med andre regnskapsposter (IFRS 15.BC327). Dette gjorde det videre vanskelig å få en forståelse av inntektene i et selskap, samt hvilke vurderinger og estimater som er blitt foretatt av selskapene ved innregning av driftsinntektene tilknyttet kundekontrakter (IFRS 15.BC327). Et av hovedmålene til IASB ved utformingen av ny standard var å gi brukeren av regnskapet mer nyttig informasjon gjennom å forbedre notekrav (IFRS 15.BC327). Ved

overgangen til IFRS 15 har notekravene for inntektsføring blitt mer omfattende (IFRS 15.BC329). Styret anså altså at den eneste måten å forbedre informasjonsgrunnlaget og nytten av regnskapet for regnskapsbrukeren på var å øke informasjonskravet (IFRS 15.BC329).

Antall sider i notene om inntektsføring	# sider 2år før implementering	# sider 1år etter implementering	Δ sider i notene
Balfour Beatty	1,00	3,00	2,00
VINCI Group	1,00	3,00	2,00
ACS	2,50	3,00	0,50
BetonmastHæhre	0,50	2,50	2,00
Veidekke ASA	1,50	3,00	1,50
Tecnicas Reunidas SA	1,50	1,50	-
STRABAG SE	1,50	2,00	0,50
Kier Group	1,50	4,00	2,50
Morgan Sindall	0,50	1,50	1,00
Heijmans	0,75	1,00	0,25
Ferrovial	1,50	4,50	3,00
Galliford Try plc	0,5	1,0	0,5
Royal BAM Group	2,0	5,0	3,0
Keller Group	0,5	0,8	0,3
Antall med økt sidetall	13,0		
Mean	1,36		
Median	1,25		
Min	-		
Max	3,00		

(Tabell 3 Endring i sidetall i notene, Appendix B)

Analysen i denne oppgaven viser en tydelig indikasjon på at antallet sider i notene som omhandler selskapets regnskapsprinsipper om inntektsføring har økt. Tabell 3 viser at 13 av 14 selskaper økte antall sider i notene som omhandler selskapets regnskapsprinsipper om inntektsføring, med en median på 1.25 sider med ved overgangen. Analysen samsvarer med resultatene til Napier og Stadler, som viste en signifikant statistisk økning i noteinformasjon om inntektsføring etter implementering av IFRS 15 (Napier og Stadler, 2020). Økt informasjon i notene om inntektsføring fører til at brukeren av regnskapet har et bedre grunnlag for å forstå kontraktene til selskapet og hvordan driftsinntektene knyttes til kontraktene. Funnet viser at effekten av økte notekrav påvirket selskapene som ønsket, og førte til økte opplysninger om selskaps finansielle status.

4.3 Økonomiske nøkkeltall

I denne delen av analysen er formålet å knytte de regnskapsmessige effektene for selskapene ved overgangen til IFRS 15 sammen og undersøke hvordan de

regnskapsmessige endringene har påvirket økonomiske nøkkeltall. Jeg kommer til å ta i bruk funnene som er gjort tidligere i analysen, og knytte dette opp mot teori og oppgavens problemstilling: *Har selskaper i bygge- og anleggsbransjen endret praksis etter implementering av IFRS 15, og hvilke regnskapsmessige effekter førte implementeringen av IFRS 15 til?*

4.3.1 Prosentmessig endring i opptjent egenkapital

Analysen viser at 10 av 14 selskaper reduserte selskapets egenkapital ved implementering av IFRS 15. For å undersøke effekten av overgangen til IFRS 15 har jeg sett på *endring i opptjent egenkapital* i prosent av *den totale egenkapitalen* (ΔRE).

Implementeringseffekt på egenkapital	ΔRE /Shareholders' equity
Balfour Beatty	0,28 %
VINCI Group	-0,68 %
ACS	-33,02 %
BetonmastHæhre	-5,97 %
Veidekke ASA	7,36 %
Tecnicas Reunidas SA	-7,43 %
STRABAG SE	0,85 %
Kier Group	-9,65 %
Morgan Sindall	-0,60 %
Heijmans	-0,62 %
Ferrovial	-4,31 %
Galliford Try plc	-3,70 %
Royal BAM Group	-13,08 %
Keller Group	0,49 %
$\Delta > 0$	4
$\Delta < 0$	10
Mean	-5,00 %
Median	-2,19 %
Min	-33,02 %
Max	7,36 %
$\Delta < -1\%$	7
$\Delta > 1\%$	1

(Tabell 4 Implementeringseffekt egenkapital, Appendix B)

Av tabell 4 kan man se at selskapet med størst regnskapsmessig effekt var ACS, som hadde en ΔRE på -33.02% av egenkapitalen. Dette må sies å være en signifikant reduksjon av selskapets egenkapital reserver, og viser effekten av å endre sannsynlighetskravet fra sannsynlig til svært sannsynlig. Videre viser tabellen at det er syv selskaper som har en negativ effekt på mer enn -1%, med en median på -2.19%. Analysen finner at selskapene med størst negativ effekt på egenkapitalen er de selskapene som har kontrakter med variable vederlag og kontraktsendringer. Dette er naturlig ettersom bygg- og anleggsbransjen er en

bransje med store kontrakter som varer over flere regnskapsperioder. Kontraktene er ofte utsatt for en rekke usikkerhetsmomenter og mange variabler. Usikkerhetsmomentene blir ytterligere påvirket av bransjens store antall av tvistesaker (Dalsegg og Lindsheim, 2021). Innstramningen av sannsynlighetskriteriet, fra sannsynlig til svært sannsynlig at det ikke vil forekomme en betydelig reversering av innregnede driftsinntekter, har ført til at selskapene må være mer restriktive ved innregningen av usikre elementer enn under tidligere standard.

Det som kjennetegner selskapene med økning i opptjent egenkapital i prosent av den totale egenkapitalen er at de har kundekontrakter tilknyttet fast eiendom. Dette gjelder Veidekke ASA og STRABAG SE. Veidekke skiller seg fra de andre selskapene i utvalget ved å være det eneste selskapet med en økning i opptjent egenkapital i prosent av den totale egenkapitalen på mer enn 1%. Dette er en effekt som kommer som følge av at inntektsføring av fast eiendom, etter overgangen til IFRS 15, inntektsføres over tid, hvor man etter tidligere standard inntektsførte på tidspunktet for hjemmelsoverføring. Dette stemmer overens med Catacutan sin forventning av inntektsføring av kontrakter tilknyttet fast eiendom i artikkelen "*IFRS 15 Revenue from contracts with customers: Are you ready for the Big Change?*" (Catucan, 2017).

Funnene i analysen samsvarer videre med funnene til Napier og Stadler som viste at 20 av 48 selskaper fikk en negativ endring i opptjent egenkapital i forhold til total egenkapital (Napier og Stadler, 2020). Kun 11 selskaper fikk en økning i egenkapital ved overgangen til IFRS 15. Studien til Napier og Stadler tok for seg 50 selskaper på den europeiske aksjeindeksen STOXX Europa. Studien inneholdt en rekke selskaper i bransjer som ikke ble påvirket av overgangen til IFRS 15 i samme grad som bygg- og anleggsbransjen, noe som kan forklare de resterende 20 selskapene uten påvirkning på egenkapitalen (Napier og Stadler, 2020).

4.3.2 Soliditet

Gjeldsgrad og egenkapitalandel nøkkeltall som er mye brukt i lånevilkår, hvor egenkapitalandelen er det mest brukte nøkkeltallet blant norske banker (Kinsersdal

et al., 2021). Ettersom gjeld pluss egenkapital er totale eiendeler, viser gjeldsgraden og egenkapitalandelen to sider av samme forhold (Econa, 2021). Egenkapitalandel og gjeldsgraden brukes som en standard for å evaluere et selskaps økonomiske stilling, og er et soliditetsmål som indikerer selskapets evne til å tilbakebetale forpliktelser og evnen til å tåle tap (Langli, 2016, s.706). Forholdstall for måling av soliditet er nyttig i en kredittanalyse og viser hvordan selskapet er finansiert, og kan brukes til å prediktivt beregne konkurser (Econa, 2021). Endringer i regnskapsprinsipper for inntektsføring ved innføring av IFRS 15 har ført til endringer i beløp, tidspunkt og presentasjon av inntekter, med påfølgende påvirkning på resultat og netto eiendeler. Endringene ved overgangen til IFRS 15 kan påvirke selskaps økonomiske resultat som brukes i rammene for gjeldsforholdet i selskapets bank covenants (Deloitte, 2018). Store endringer i gjeldsgrad kan dermed føre til at selskapet må reforhandle lånebetingelsene med kredittinstitusjoner, ettersom selskapet ikke lenger innfrir finansielle låneforpliktelser i låneavtaler.

Gjeldsgrad	Før	Etter	Endring
Balfour Beatty	3,575	3,576	0,001
VINCI Group	2,797	2,816	0,019
ACS	5,069	7,589	2,520
BetonmastHæhre	1,347	1,413	0,066
Veidekke ASA	4,035	3,035	-1,000
Tecnicas Reunidas SA	7,387	7,980	0,593
STRABAG SE	2,253	2,236	-0,017
Kier Group	3,674	4,060	0,386
Morgan Sindall	2,957	2,965	0,008
Heijmans	3,759	3,925	0,166
Ferrovial	2,533	2,654	0,121
Galliford Try plc	2,735	2,844	0,109
Royal BAM Group	4,733	2,844	-1,889
Keller Group	1,933	1,914	-0,019
Redusert gjeldsgrad			4
Økt Gjeldsgrad			10

(Tabell 5 Gjeldsgrad, Appendix B)

Egenkapitalandel (equity ratio)	Før	Etter	Endring
Balfour Beatty	21,86 %	21,85 %	-0,01 %
VINCI Group	26,34 %	26,20 %	-0,14 %
ACS	16,48 %	11,64 %	-4,83 %
BetonmastHæhre	42,61 %	41,44 %	-1,18 %
Veidekke ASA	19,86 %	24,79 %	4,92 %
Tecnicas Reunidas SA	11,92 %	11,14 %	-0,79 %
STRABAG SE	30,74 %	30,90 %	0,16 %
Kier Group	21,40 %	19,79 %	-1,61 %
Morgan Sindall	25,27 %	26,56 %	1,29 %
Heijmans	27,00 %	26,00 %	-1,00 %
Ferrovial	26,96 %	26,05 %	-0,91 %
Galliford Try plc	26,77 %	26,01 %	-0,76 %
Royal BAM Group	17,44 %	15,35 %	-2,09 %
Keller Group	34,09 %	34,32 %	0,22 %
Redusert egenkapitalandel			10
Δ < -1%			4
Økt egenkapitalandel			4
Δ > 1%			2

(Tabell 6 Egenkapitalandel, Appendix B)

For å vise sammenhengen mellom egenkapitalandel og gjeldsgrad presenteres begge i hver sin tabell ovenfor. Øker selskapets gjeldsgrad, reduseres selskapets egenkapitalandel og motsatt. Dette ettersom:

$$\text{Eiendeler}_i - \text{Forpliktelser}_i = \text{Egenkapital}_i$$

Tabell 6 viser at ti selskaper reduserte egenkapitalandelen ved overgangen til IFRS 15, mens fire selskaper økte egenkapitalandelen. Blant selskapene med redusert egenkapitalandel er det fire selskaper som har en negativ endring på mer enn 1%, noe som må sies å være en signifikant endring. Heijmans har en reduksjon i egenkapitalandel på 1%, samtidig har de avtalt med bankene at virkningen av IFRS 15 vil bli sett bort fra ved beregning av forholdstall i lånevilkårene (Heijmans, 2018, s. 109). På denne måten unngår selskapet at de bryter med lånevilkårene, grunnet endring i regnskapsprinsipper. Royal Bam Group har i sine finansieringsordninger med kreditorer avtalt at forholdstall skal baseres på gjeldende IFRS pr. 31. desember 2015 (*Frozen IFRS*). På denne måten sikret de seg mot brudd på lånevilkårene ved overgangen til IFRS 15, frem til forhandling av nye lånevilkår (Royal Bam Group, 2019, s.160). Resultatet av dette er at de negative effektene IFRS 15 hadde på egenkapital ved overgangsdatoen ikke vil få noen følger før kredittinstitusjonene baserer covenants på IFRS 15 (Royal Bam Group, 2019, s.160).

Analysen viser også at en stor andel av selskapene i bygg- og anleggsbransjen fikk en negativ effekt på egenkapitalandelen grunnet endring av regnskapsprinsipper ved overgangen til ny standard. Som sådan kunne overgangen til IFRS 15 ført til at selskaper uten *frozen IFRS covenants* måtte reforhandle låneavtalene med banker og andre låneinstitusjoner, for å unngå at lånebetingelsene ble svekket (Rosenblad. Siri Christine, 2014).

5. Avslutning

5.1 Konklusjon

Denne oppgaven hadde som formål å undersøke problemstillingen: *Har selskaper i bygge- og anleggsbransjen endret praksis ved implementering av IFRS 15, og hvilke regnskapsmessige effekter førte implementeringen av IFRS 15 til?*

Styrene (IASB og FASB) hadde ved overgangen til IFRS 15 ønske om å forbedre kvaliteten på informasjonen om foretaks kontrakter med kunder (IFRS Foundation, 2021). Utfordringen med tidligere standard var begrensede krav til innregning, måling og presentasjon, sammen med begrensede krav til noteopplysninger som resulterte i mangelfull informasjon for brukeren (IFRS Foundation, 2021).

Hovedendringen som følger ved overgangen fra tidligere standard til IFRS 15 er at fokuset er flyttet fra at driftsinntekter baserer seg på overføring av risiko, til å i større grad ha et fokus på kontrolloverføring. Overføring av kontroll av varer eller tjenester til kunden er avgjørende for tidspunktet for inntektsføring. Dette gjør at den nye standarden er mer i tråd med innregningskriteriet i rammeverket, enn hva som var gjeldende etter tidligere standarder for inntektsføring. Overordnet er den nye standarden klarere og tydeligere enn de tidligere standardene som ble erstattet.

Endringene med størst regnskapsmessig innflytelse ved overgangen til IFRS 15 finner man i variable vederlag, kontraktsendringer, tidspunktet for innregning og

reklassifisering av balansen. Innstramming av sannsynlighetskravet fra *sannsynlig* til *svært sannsynlig at en betydelig reversering ikke vil finne sted* gjør at inntekter innregnes på et senere tidspunkt enn tidligere. Dette fører til at man reduserer sannsynligheten betydelig for at innregnede beløp blir reversert på et senere tidspunkt. Analysen demonstrerer tydelig at innstrammingen av sannsynlighetskravet har ført til en mer restriktiv og senere innregning i bygg- og anleggsbransjen enn ved tidligere standard. Analysen viser videre at ACS reduserte opptjent egenkapital med 33.16% som følge av endringene, noe som forsterker betydningen av innstrammingen ytterligere. 10 av 14 selskaper har redusert egenkapitalen ved overgangen til IFRS 15, hvorav fire av selskapene har redusert egenkapitalen med mer enn 1%. Denne reduksjonen virker å være konsistent i hele den europeiske bransjen. Den regnskapsmessige håndteringen ved IFRS 15 reflekterer i større grad enn tidligere realiteten i leveringsforpliktelsene, som etter tidligere standard var gjenstand for kritikk.

Den viktigste endringen ved overgangen til ny regnskapsstandard anser undertegnede å være i forbindelse med inntektsføring av standardiserte boligprosjekter. Etter overgangen til IFRS 15 har entrepenører av fast eiendom inntektsført på et tidligere tidspunkt enn under IFRIC 15. Tidligere ble fast eiendom innregnet på tidspunktet for hjemmelsoverføring, men etter overgangen til IFRS 15 skjer inntektsføringen etter foretakets progresjon i leveringsforpliktelsen(e). Selskaper med store kontrakter tilknyttet fast eiendom vil kunne se en mer jevn, årlig EBITDA ved ny standard enn ved tidligere praksis. Inntektsføringen etter den nye standarden reflekterer i større grad verdiskapningen gjennom hele kontraktsperioden enn tidligere.

Kravet om en konsekvent metode for måling av progresjon er fordelaktig på flere måter. For det første blir det enklere for brukeren av regnskapet å få en forståelse av selskapets inntektsføring. Det andre man oppnår er at målingen av progresjon blir mer konsekvent på tvers av kontrakter og foretak, som videre gjør det enklere å sammenligne prosjekter innad i samme konsern. Konsekvent valg av metode forbedrer regnskapskvaliteten ettersom konsistent regnskapsføring bidrar til å oppnå sammenlignbarhet (CF 2.26). Kravet om at metoden for måling av

progresjon skal reflektere mønstret for overføring av kontroll på en best mulig måte fører til at inntektsføringen av kontrakter skjer på en troverdig måte, som er fullstendig, naturlig og inneholder mindre feil.

Innføringen av IFRS 15 har ført til at inntekter rapporteres på en annen måte enn hva som ble gjort ved tidligere standard. Selv om informasjonen til brukeren av regnskapet har blitt signifikant bedre, har overgangen ført til en forstyrrelse i overgangsperioden. Både interne og eksterne beslutningstakere må forholde seg til nye rammer for å tolke og lese driftsinntektene på. Forståelsen av implementeringseffektene på selskapene avhenger av hvordan selskapene valgte å kommunisere effekten i notene. Selskapene som i mindre grad kommuniserte hvilken påvirkning IFRS 15 hadde på deres regnskap og regnskapsprinsipper, reduserte også regnskapsbrukerens forutsetninger for å forstå selskapets justerte regnskap.

Funnene i oppgaven viser at IFRS 15 har ført til en større grad av sammenlignbarhet mellom selskapene, og et bedre informasjonsgrunnlag om kundekontrakter gjennom notene. En av de viktigste endringene for brukeren av regnskapet er de økte notekravene som følger av IFRS 15. Analysen viser at selskapene, etter overgangen til ny standard, utvidet informasjonen om innregning av driftsinntekter fra kundekontrakter, da 13 av 14 selskaper økte sidetallet i notene. Det økte kravet til noter har ført til at den kvalitative informasjonen om kontraktens art, verdi, timing og usikkerhet om inntekt og inntektsstrøm er mer tilgjengelig for brukeren av regnskapet. Denne informasjonen var mindre tilgjengelig for brukeren etter tidligere standard.

Ved å fjerne inkonsistens og svakheter fra tidligere standarder har man oppnådd et mer samlet og robust rammeverk, som er kapabelt til å håndtere komplekse transaksjoner og problemer med inntektsføring (IFRS 15.BC460). Av den grunn anser jeg IFRS 15 som et passende rammeverk for inntektsføring av kontrakter i bygg- og anleggsbransjen, som gir kvalitativ og kvantitativ informasjon til brukeren av regnskapet som er mer sammenlignbar, etterprøvbart, tidsriktig og forståelig. At standarden er mer omfattende enn før er en viktig endring ved

overgangen til IFRS 15, da rapporteringen er blitt mer konsis i inntektsføringen av økonomisk like transaksjoner (IFRS 15.BC462).

5.2 Svakheter ved oppgaven

Oppgaven er bygget på regnskapstall og noteopplysninger hentet fra det strategiske utvalgets årsrapporter. Omfanget av oppgaven har satt begrensninger på antall selskaper som det har vært mulig å ta med i utvalget. Det kan derfor stilles spørsmål ved om utvalget i studien er representativt for resten av bransjen som rapporterer etter IFRS. Det faktum at studien består av kun 14 selskaper gjør at det kan være vanskelig å trekke helhetlige konklusjoner for bygg- og anleggsbransjen.

5.3 Forslag til videre forskning

Denne studien tar for seg de regnskapsmessige effektene overgangen til IFRS 15 har hatt for europeiske selskaper i bygg- og anleggsbransjen, samt hvilke endringer i regnskapsprinsipper standarden førte til. Å gjennomføre en case-studie hvor man undersøker forholdet mellom selskaps kostnader og nytteeffekter ved overgangen til IFRS 15 anses som interessant og ikke minst relevant i videre forskning.

Videre kan det være spennende å undersøke om IFRS 15 har ført til at inntektsføringen har blitt mer sammenlignbar mellom selskaper, bransjer og land, og dermed reflekterer overføringen av varer og tjenester på en bedre måte enn etter tidligere standard. Et annet forslag til videre forskning er å undersøke om IAS 37.68A kan føre til en endring i avsetninger for tap, for selskaps regnskap i 2022.

Litteraturliste

- Accounting Standard Board (ASB). (2015). *Impact of IFRS 15 revenue from contracts with customers on revenue in the public sector*. Research Paper. Hentet fra: <http://www.asb.co.za/wp-content/uploads/2019/04/Research-Paper-Impact-of-IFRS-15.pdf>
- ACS. Actividades de Construcción y Servicios, S.A. (2017). *Economic and Financial Report 2016*. Hentet fra: https://www.grupoacs.com/ficheros_editor/File/03_accionistas_inversores/03_informe_anual/2016/IEF_2016_EN.pdf
- ACS. Actividades de Construcción y Servicios, S.A. (2019). *Economic and Financial Report 2018*. Hentet fra: https://www.grupoacs.com/ficheros_editor/File/03_accionistas_inversores/03_informe_anual/2018/Informe%20Econ%C3%B3mico%202018_ENG.pdf
- ACS. Actividades de Construcción y Servicios, S.A. (2020). *Economic and Financial Report 2019*. Hentet fra: https://www.grupoacs.com/ficheros_editor/File/03_accionistas_inversores/03_informe_anual/2019/INFORME%20ECONOMICO%20FINANCIERO%202019_ENG.pdf
- Balfour Beatty. (2017). *Annual Report and Accounts 2016*. Hentet fra: <https://www.balfourbeatty.com/media/244504/balfour-beatty-annual-report-2016.pdf>
- Balfour Beatty. (2019). *Annual Report and Accounts 2018*. Hentet fra: https://www.balfourbeatty.com/media/318113/balfour_beatty_annual_report_2018.pdf
- Balfour Beatty. (2020). *Annual Report and Accounts 2019*. Hentet fra: <https://www.balfourbeatty.com/media/318461/balfour-beatty-annual-report-and-accounts-2019.pdf>
- BDO. (2018). Article: *IFRS 15 for the construction industry - Overview*. BDO. Hentet fra: <https://www.bdo.com.au/en-au/insights/real-estate-construction/articles/ifrs-15-for-the-construction-industry-overview>
- BetonmastHæhre. (2017). *Årsrapport 2016*. Hentet fra: https://issuu.com/07interaktiv/docs/16385_betonmast_a_rsrappoort_2016_h
- BetonmastHæhre. (2019). *Årsrapport 2018*. Hentet fra: https://infragroup.no/wp-content/uploads/2022/05/BetonmastHæhre_a%C8A8Arssrapport-2018-1.pdf

- BetonmastHæhre. (2020). *Årsrapport 2019*. Hentet fra:
https://www.betonmast.no/wp-content/uploads/2020/04/Betonmast-årsrapport-2019_web_oppslag.pdf
- Boujelben, S. og Kobbi-Fakhfakh, S. (2020). Compliance with IFRS 15 mandatory disclosures: an exploratory study in telecom and construction sectors. *Journal of Financial Reporting and Accounting Vol. 18 No. 4*. 2020 pp.707-728. DOI 10.1108/JFRA-10-2019-0137. Hentet fra:
<https://www.emerald.com/insight/1985-2517.htm>
- Cappelen Damm AS. (u.å). *Sammendrag kapittel 2*. Mangfold. Hentet fra:
<https://mangfold.cappelendamm.no/vgsamf/tekst.html?tid=1006552>
- Catucan, A. (2017). *IFRS 15 Revenue from contracts with customers: Are you ready for the “Big Change?”*. Deloitte. Hentet fra:
<https://www2.deloitte.com/gz/en/pages/about-deloitte/articles/The-only-certainty-is/ifrs15-revenue-from-contracts-with-customers.html>
- Dalsegg, H. og Lindsheim, T. (2021). *Blogg: Bygg- og anleggsanalyse 2021: Brems i veksten, bedre marginer og endret risikobilde*. BDO Norge. Hentet fra:
<https://www.bdo.no/nb-no/bloggen/bygg-og-anleggsanalysen-2021-brems-i-veksten,-bedrede-marginer-og-endret-risikobilde>
- Deloitte. (u.å). *IAS 18 - Revenue, IAS plus*. Hentet fra:
<https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias18>
- Deloitte A. (2014). *IFRS industry insight: Industrial products sector*. IAS plus. Hentet fra:
https://www.iasplus.com/en/publications/global/ifrs-industry-insights/rev-rec-industrial-products/at_download/file/Industrial%20Products.pdf
- Deloitte B. (2014). *IFRS industry insight: Real estate sector*. Hentet fra:
<https://www2.deloitte.com/az/en/pages/real-estate/articles/otraslewie-novosty-msfo.html>
- Deloitte. (2015). *Implementing IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers*. IAS plus. Hentet fra:
https://www.iasplus.com/en/publications/global/implementing-ifrs-15/industrial-products-and-services/at_download/file/40710A%20IFRS%2015%20Industrial%20lc10.pdf
- Deloitte. (2018). *Revenue from Contracts with Customers. A guide to IFRS 15*. IAS plus. hentet fra:
<https://www.iasplus.com/en/publications/global/guides/a-guide-to-ifrs-15/file>

EYGM Limited. (2021). *Applying IFRS 15: A closer look at IFRS 15, the revenue recognition standard*. Hentet fra:

https://www.ey.com/en_gl/ifrs-technical-resources/a-closer-look-at-ifrs-15--the-revenue-recognition-standard-octob

Ferrovial. (2016). *Integrated Annual Report 2015*. Hentet fra:

<https://static.ferrovial.com/wp-content/uploads/2019/11/13133202/integrated-annual-report-2015.pdf>

Ferrovial. (2018). *Integrated Annual Report 2017*. Hentet fra:

<https://static.ferrovial.com/wp-content/uploads/2019/11/13133205/integrated-annual-report-2017-3.pdf>

Ferrovial. (2019). *Integrated Annual report 2018*. Hentet fra:

<https://static.ferrovial.com/wp-content/uploads/2019/11/13142229/2018-ferrovial-integrated-annual-report-1.pdf>

Financial Reporting Council (FRC). (2018). *IFRS 15 thematic review: review of interim disclosures in the first year of application*. Hentet fra:

<https://www.frc.org.uk/getattachment/1d8558b8-73bf-4a13-bec7-9c350bfc1ba/IFRS-15-thematic-report-2-November-2018-v2.pdf>

Galliford Try plc. (2018). *Annual Reports and Accounts 2017*. Hentet fra:

<https://www.gallifordtry.co.uk/media/1234/annual-report-accounts-2017.pdf>

Galliford Try plc. (2020). *Annual Reports and Accounts 2019*. Hentet fra:

<https://www.gallifordtry.co.uk/media/1223/annual-report-accounts-2019.pdf>

Galliford Try plc. (2021). *Annual Reports and Accounts 2020*. Hentet fra:

<https://www.gallifordtry.co.uk/media/1584/galliford-try-annual-report-and-financial-statements-2020.pdf>

Heijmans N.V. (2017). *Annual Report 2016*. Hentet fra:

https://www.heijmans.nl/media/documents/annual_report_2016.pdf

Heijmans N.V. (2019). *Annual Report 2018*. Hentet fra:

https://www.heijmans.nl/documents/309/annual_results_2018.pdf

Heijmans N.V. (2020). *Annual Report 2019*. Hentet fra:

https://www.heijmans.nl/media/documents/hm_jv2019_engels_def.pdf

Heskestad, T. (2015) *Resultatskvalitetsanalyse, røde flagg og driftsinntekter. Revisjon og Regnskap*. Hentet fra:

<https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/8-33-40.pdf>

Ibenholt, K. og Kostøl, F. B., (2018), *Beregning av kostnader ved tvistesaker i anleggsbransjen*, samfunnsøkonomisk-analyse.no. Hentet fra:

https://static1.squarespace.com/static/576280dd6b8f5b9b197512ef/t/5badf3bf9140b7e6df62ea44/1538126788050/Kostnaden+av+tvistesaker+i+anleggsbransjen_v2.pdf

IFRS Standards. (2020). The International Financial Reporting Standards Foundation.

IFRS Foundation. (u.å.). *IAS 11 Construction Contracts*. The International Financial Reporting Standards Foundation. Hentet fra: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-11-construction-contracts/>

IFRS Foundation. (2014). Project summary and Feedback Statement - IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. *IASB*. Hentet fra: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/revenue-from-contracts-with-customers/project-summary-feedback-statement.pdf>

IFRS Foundation. (2018). Onerous Contracts - Cost of Fulfilling a Contract. *IASB*. Hentet fra: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/onerous-contracts-cost-of-fulfilling-a-contract-amendments-to-ias-37/ed-onerous-contracts-december-2018.pdf>

IFRS Foundation. (2021). IFRS 15 and research opportunities. *IASB*. Hentet fra: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/news/2021/ifrs-15-and-research-opportunities.pdf>

Keller Group. (2017). *Annual Report and Accounts 2016*. Hentet fra: https://investors.keller.com/~/_media/Files/K/Keller-IR/storage/pdfs/2016/ar-2016-v1.pdf

Keller Group. (2018). *Annual Report and Accounts 2017*. Hentet fra: <https://www.kier.co.uk/src/reports-results-and-presentations/2017-annual-report.pdf>

Keller Group. (2019). *Annual Report and Accounts 2018*. Hentet fra: https://investors.keller.com/~/_media/Files/K/Keller-IR/downloads/08042019/annual-report-2018.pdf

Keller Group. (2020). *Annual Report and Accounts 2019*. Hentet fra: <http://staticcontents.investis.com/media/k/keller/2019-annual-report-final.pdf>

Kier Group plc. (2019). *Annual Reports and Accounts 2018*. Hentet fra: <https://www.kier.co.uk/media/2408/kier-annual-report-2018.pdf>

Kier Group plc. (2020). *Annual Reports and Accounts 2019*. Hentet fra: <https://www.kier.co.uk/media/4885/kier-group-annual-report-2019.pdf>

Kier Group plc. (2021). *Annual Reports and Accounts 2020*. Hentet fra:

<https://www.kier.co.uk/media/6069/2020-annual-report.pdf>

Kinserdal, F., Pelja, I., Sjøvik, H. C. og Tronsmoen, T. N. (2021). Hvilke regnskapsmessige nøkkeltall bruker norske banker som lånevilkår, og hvorfor disse?. *Magma*. 21(7). Hentet fra:

<https://nye.econa.no/faglig-oppdatering/medlemsbladet-magma/7-2021/hvilke-regnskapsmessige-nokkeltall-bruker-norske-banker-som-lanevilkar-og-hvorfor-brukes-disse/>

KPMG AS. (2019) *Avsetning for forpliktelser - En veiledning for å skrive ledelsesvurdering*. Hentet fra:

<https://verdtavite.kpmg.no/avsetning-for-forpliktelser-en-veiledning-for-aa-skrive-ledelsevurdering/>

KPMG LLP. (2014). *Impacts on the construction industry on the new revenue standard*. Hentet fra:

<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2015/04/impacts-construction-revenue.pdf>

KPMG LLP. (2016). *Revenue Transition Options, What is the best option for your business?* Hentet fra:

<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/07/Revenue-transition-options-2016-06.pdf>

KPMG LLP A. (2019). *Egenkapitalmetoden og bruttometoden*. Hentet fra:

<https://verdtavite.kpmg.no/egenkapitalmetoden-og-bruttometoden/>

KPMG LLP B. (2019). *IFRS 15 Revenue handbook*. hentet 20.juni 2022. hentet fra:

<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/06/ifrs15-revenue-handbook.pdf>

Kvifte, S. S. (2010). Utkast til ny standard om inntektsføring. *Revisjon og regnskap*. 6. 41-43. Hentet fra:

<https://www.revregn.no/asset/pdf/2010/6-41-3.pdf>

Langli, J. C. (2016). *Årsregnskapet* (10. utg.). Gyldendal Akademisk.

Morgan Sindall Group. (2017). *Annual Report 2016*. Hentet fra:

https://www.morgansindall.com/assets/Uploads/Downloads/2016/894b64c152/MSG1_0009_AR2016_Web_170323-LR.pdf

Morgan Sindall Group. (2019). *Annual Report 2018*. Hentet fra:

<https://www.morgansindall.com/assets/Uploads/Downloads/2018/016ef1ffb6/annual-report-2018.pdf>

Morgan Sindall Group. (2020). *Annual Report 2019*. Hentet fra:

<https://www.morgansindall.com/assets/Uploads/Downloads/2019/93d5577eec/2019-MSG-Annual-Report-Final-for-website.pdf>

- Muc, M. (2022). *Contract Assets and Contract Liabilities (IFRS 15)*. IFRS Community. Hentet fra: <https://ifrscommunity.com/knowledge-base/ifrs-15-contract-assets-and-contract-liabilities/>
- Napier, C. J. og Stadler, C. (2020). The real effects of a new accounting standard: the case of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers, *Accounting and Business Research*. 50:5, 474-503. DOI: 10.1080/00014788.2020.1770933. Hentet fra: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00014788.2020.1770933?nedAccess=true>
- Oppi, N. S. (2015). *Nye regler for inntektsføring for børsnoterte foretak*. Magma. Hentet fra: <https://old.magma.no/nye-regler-for-inntektsforing-for-borsnoterte-foretak>
- Picker, R., Clark, K., Dunn, J., Kolitz, D., Livne, G., Loftus, J. og van der Tas, L. (2016). *Applying IFRS standards* (4. utg.). Wiley & Sons
- Proprietær* i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 6. juni 2022 fra <https://snl.no/propriet%C3%A6r>
- PWC. (2016). *Revenue from contracts with customers - A comprehensive look at the new revenue model*. Hentet fra <https://www.pwc.com/m1/en/services/cmaas/documents/ifrs15/ifrs-15-engineering-and-construction.pdf>
- PWC A. (2017). In depth IFRS 15 industry supplement - Technology. Hentet fra: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-15/revenue-from-contracts-with-customers-technology.pdf>
- PWC B. (2017). In depth IFRS 15 industry supplement - Engineering and construction industry. Hentet fra: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-15/revenue-from-contracts-with-customers-engineering-and-construction.pdf>
- PWC C. (2017). In depth IFRS 15 industry supplement - Real Estate. Hentet fra: <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-15/ifrs-15-industry-supplement-real-estate.pdf>
- PWC. (2021). 33.3 Presenting contract-related assets and liabilities. Hentet fra: https://viewpoint.pwc.com/dt/us/en/pwc/accounting_guides/financial_statement_financial_statement__18_US/Chapter-33--Revenue-and-contract-costs/33-3-Presenting-contract-related-assets-and-liabilities-ASC-606.html
- Richard, S. (2020). U.S. GAAP vs. IFRS: Contingencies and provisions. RSM US LLP. Hentet fra <https://rsmus.com/pdf/contingencies-provisions-at-a-glance.pdf>
- Rosenblad, S. C. (2014). *Ny IFRS inntektsføringsstandard fra 2017: Omfattende*

og detaljerte regler. Revisjon og Regnskap. Utgave nr.7 - 2014.

- Royal BAM Group nv. (2017). *Integrated Report 2016*. Hentet fra:
<https://www.bam.com/sites/default/files/domain-606/documents/bam-2016-integrated-report-606-14882637411544098698.pdf>
- Royal BAM Group nv. (2019). *Integrated Report 2018*. Hentet fra:
<https://www.bam.com/sites/default/files/domain-606/documents/bam-integrated-report-2018-606-1551175785769337001.pdf>
- Royal BAM Group nv. (2020). *Integrated Report 2019*. Hentet fra:
<https://www.bam.com/sites/default/files/domain-606/documents/bam-2019-integrated-report-606-1582797940125197599.pdf>
- RSM. (2017). *IFRS 15 - Regnskapsføring av inntekter fra kundekontrakter*.
Hentet fra:
<https://www.rsm.global/norway/nb/news/ifrs-15-regnskapsforing-av-inntekter-fra-kundekontrakter>
- RSM. (2019). *IFRS*. Hentet fra <https://www.rsm.global/norway/nb/ifrs>
- Schwarzbichler, M., Steinar, C. og Turnheim, D. (2018). *Financial Steering - Valuation, KPI Management and the Interaction with IFRS*. Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-319-75762-9>
- Staffa, V., Sieveneck, J. og Stefan, L. (2021). Construction in Europe 2021. fra
Statista. Hentet fra <https://www.statista.com/study/78748/construction-in-europe/>
- Stenberg, A. (2018). *En kronglete vei mot IFRS-inspirert regnskapslovgivning*.
Sticos. Hentet fra: <https://www.sticos.no/fagstoff/kategori/regnskapslov/en-kronglete-vei-mot-ifrs-inspirert-regnskapslovgivning>
- STRABAG SE. (2017). *Annual Report 2016*. Hentet fra:
[https://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/F54C3D6FB21E81A5C125810F001E442E/\\$File/STRABAG_SE_GB_2016_E.pdf?OpenElement](https://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/F54C3D6FB21E81A5C125810F001E442E/$File/STRABAG_SE_GB_2016_E.pdf?OpenElement)
- STRABAG SE. (2019). *Annual Report 2018*. Hentet fra:
[https://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/467A18DDBB6D751BC12583ED0031BF22/\\$File/STRABAG_SE_E_GB_2018_web.pdf?OpenElement](https://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/467A18DDBB6D751BC12583ED0031BF22/$File/STRABAG_SE_E_GB_2018_web.pdf?OpenElement)
- STRABAG SE. (2020). *Annual Report 2019*. Hentet fra:
[https://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/0372881BB65FB800C12585580054309F/\\$File/STRABAG%20SE_Geschäftsbericht%202019_E_Website.pdf?OpenElement](https://www.strabag.com/databases/internet/_public/files.nsf/SearchView/0372881BB65FB800C12585580054309F/$File/STRABAG%20SE_Geschäftsbericht%202019_E_Website.pdf?OpenElement)
- Tecnicas Reunidas. (2017). *Consolidated Annual Accounts 2016*. Hentet fra:

<https://www.tecnicasreunidas.es/wp-content/uploads/2017/07/TR-Consolidated-Annual-Accounts-2016.pdf>

Tecnicas Reunidas. (2019). *Consolidated Annual Accounts 2018*. Hentet fra: https://www.tecnicasreunidas.es/wp-content/uploads/2019/07/TECNI-RE-UNI-INGLES_03.pdf

Tecnicas Reunidas. (2020). *Consolidated Annual Accounts 2019*. Hentet fra: https://www.tecnicasreunidas.es/wp-content/uploads/2020/03/FY%20CCF-FSS%20TRSA%202019_ENGLISH.pdf

van Wyk, M. og Coetsee, D. (2020). *The adequacy of IFRS 15 for revenue recognition in the construction industry*. *Journal of Economic and Financial Sciences*, 13(1), <https://doi.org/10.4102/jef.v13i1.474>

Veidekke. (2017). *Annual and CSR reports 2016*. Hentet fra: <https://mb.cision.com/Main/17348/2562242/869692.pdf>

Veidekke. (2018). *New revenue recognition standard takes effect - IFRS 15*. <https://www.veidekke.com/investor-relations/company-disclosures/new-revenue-recognition-standard-takes-effect---ifrs-15/>

Veidekke. (2019). *Annual and sustainability report 2018*. Hentet fra: <https://mb.cision.com/Public/17348/2775446/9df436f5863c52ce.pdf>

Veidekke. (2020). *Annual and sustainability report 2019*. Hentet fra: <https://mb.cision.com/Public/17348/3077233/a818e4f5f4710a06.pdf>

VINCI Group. (2017). *2016 Annual Report*. Hentet fra: <https://www.vinci.com/publi/vinci/2016-vinci-annual-report.pdf>

VINCI Group. (2019). *2018 Annual Report*. Hentet fra: <https://www.vinci.com/publi/vinci/2018-vinci-annual-report.pdf>

VINCI Group. (2020). *2019 Annual Report*. Hentet fra: <https://www.vinci.com/publi/vinci/2019-vinci-annual-report.pdf>

Visma. (n.d). *Soliditet. Hva er soliditet?. Visma*. Hentet fra: <https://www.visma.no/eaccounting/regnskapsordbok/s/soliditet/>

Standarder:

International Accounting Standards Board, 2014. International financial reporting standard 15 (IFRS 15). *Revenue from contracts with customers.*

International Accounting Standards Board, 2014. International financial reporting standard 15 Introduction (IFRS 15 IN). *Revenue from contracts with customers.*

International Accounting Standards Board, 2018. *Conceptual framework for financial reporting.*

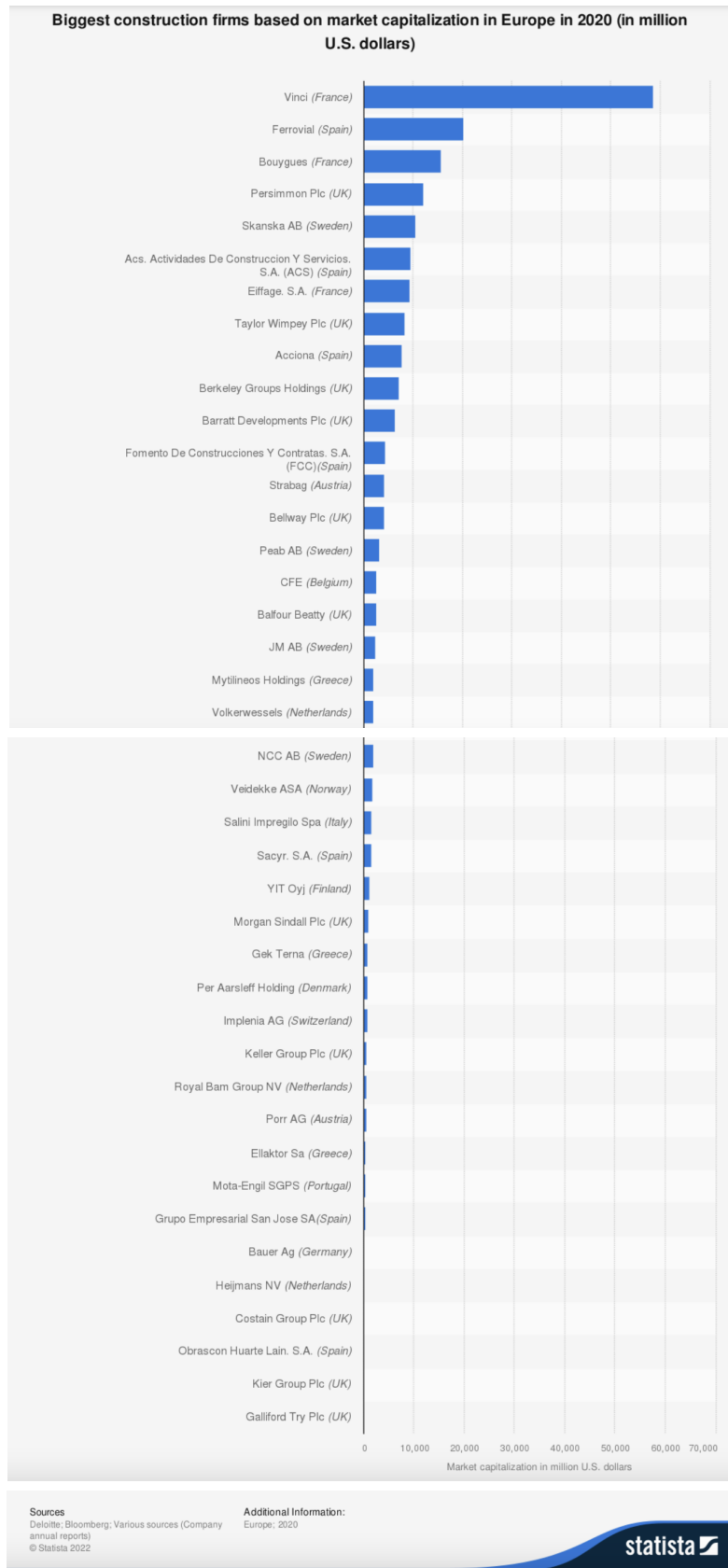
International Accounting Standards Committee, 1979. International financial reporting standard 11 (IAS 11). *Accounting for construction contracts.*

International Accounting Standards Committee, 1982. International financial reporting standard 18 (IAS 18). *Revenue recognition.*

International Accounting Standards Committee, 1998. International financial reporting standard 37 (IAS 37). *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets.*

IFRS Interpretations Committee, 2008. International Financial Reporting Interpretations Committee 15 (IFRIC 15). *Agreements for the Construction of Real Estate*

Appendix A



Appendix B

For Appendix B se vedlagt Excel-fil.